

۱ اؤغوست - ۱۹۱۶ سنه

۱۴ شوال - ۱۳۳۴ سنه

شورادير والوغ عا دير

حسين افندی فيضخان

(باشی ۱۲ نجی عددده)

اولمام» ديب قطعيا جواب بيردم. واقعا حالا آلدمه کيتوروب قويسه. لرده التزام قيلماس، مکرکه شفقه لهم قيلسه م قيلورم. ياقوت «معجم البلدان» نی قازانده کوردم، ديب بيورم شمسز. بو خبر بزه ايچون الوغ شادلق. آلکين ددمی بتونمی، صحیحی؟ نی طریقه ايله آنی ألمق ممکن؟ استکتاب ايله می؟ میرزا واسطه سیله خط یازیممی؟ یا که آفادیمیه اسمندن صوریممی؟ یا که آنده طلبه لردن وملا لردن یازدرمق اولامی؟ بو کتابنی تحصیل ایچون بالقصد «قازان» غه بارو هیچ نرسه توکل. ساتارلق بولسه لریک فاحش خطا بولماسه قیمت بیروب آلود ایدک. مونده آفادیمیه بر تمام نسخه بار، لکن بیک خطالی. بروسیه دارالملکی ده هم بر نسخه بار، اول هم خطادن خالی توکل. «لوندون» ده بر نسخه بار، آنسی خیلی یاخشی نسخه. آندز غیری هیچ برده یوق. فرانسزلر بویل سلطان کتبخانه سندن یازدروب آلمش. اکرده یاخشی نسخه تابلسه آفادیمیه، طبع ایتدیرمک بولادر. طبع صورتده طبعی فقیرکه مع شرا که الغیر حواله اولنمق احتمال اقر بدر. الحاصل «معجم البلدان» نی بلشوب فقیرکه خبر یازسه کز عظیم ممنون قیلور ایدک. مونده آلدیمق میسر بولماغانده اوزم بالقصد قازانغه باروب بر نیچه طلبه دن یازدروب اوزم بیک اعتنا ايله مقابله قیلوب کیتورر ایدم. مقدمه ابن خلدوتی مالک بولمق ایستر ایدم. بعده رحاة شیخ رفاعة نی تحصیل میسر بولمازمی؟ جرکس عمر افندی که خیانت قیلوب آنک کتابنی نیچیلرکه بیارکن ایدم، اول کتاب آنده عاریت ایش. اوزینکی بولسه بر سوزده آیتماس ایدی. آنک قاتنده بیک اویاتلی بولدم. بیش آلتی تنکه که بیک رضا بولوب آلود ایدم. «شمائل ترمذی» دن غایت صحیح و علی القاری

(۱۰) جناب فضیلت مات استاد اکرم که بعد از عرض خلوص واختصاص طرف فقیرانه استخبار بیورلسه الله الحمد والمنة بو آنده عافیتده به لر. میرزا، من غیر استثناء اعیان اسلامنی ترجمه قیلوب طبع قیلدره در. مین «تفسیر روح البیان» نی مطالعه قیلدیغیم یوق، بر اونیش دقیقه قدرکنه قاراغان ایدم. لکن ابراهیم حقی غه (۱) اخلاص بار. «معرفت نامه» سنده وجود و روح، نفس باهلرنده بولغان سوزلری اکثر موافق اعتقاد فقیرور. شوکا بناء تفسیری هم فائده سز بولماز ديب ظن ایتوله. «چیرتی» نگ جلد اولی که نصفی در، قهر یدنده طورادر، هنوز قایتارغانم یوق. چونکه بر آز مختل العقل در. مونسنی قایتاروب قالغان جلدینی صوری بارسه م. هونی ده اولگیسنی ده بیرماز ديب اولیم. بو جلددن تمام انتخاب قیلوب مین سرکه بیاردم. لکن بعض شافعیه و مالکیه که غیر مشاهیردروا کشر ادبا و حکما که عثمانلوردر، حکام و امرا که ظلمه و فسقه در آنلر نی درج ایتادم. زیرا سزنگ مقصود کز تاریخ علم اسلام و تسلسل علوم اصحاب و تابعین و سلف صالحین خصوصا الی یومنا هذا حنفیه در. ثانی اوزک شافعیه و مالکیه نگ مشاهیری بولماسه لازم توکل دیمش ایدک. امام عسا کریرینه بعض اهالی تماق و الحاج بعدنده مع المنة علیهم رضالق کوسترگان ایدم. سوکره بعضیلری آنلرغه عناد ایتار کی بولماچ «راضی»

(۱) حسین افندی بوسوزلر نی «روح البیان» مؤلفینی ابراهیم حقی ديب گمان قیلوب یازادر. شورا.

شرحندن هوامشی محشا بولغان بر نسخه بار. آقادییه آقچه. سینه باصدرق بولامز. حاضرده نسخه مینم قولمده، بیک تبرک نسخه. اما بیک ایسکی توگل. موندن ۱۱۰ سنه گنه مقدم یازلمش. معجم البلدان حقنده جوابگرغه انتظار قیلوب طورام.

۱۲۷۶ نجی سنه ۱۰ جمادی الاخیره.

۱۸۵۹ نجی یل ۲۴ دیکابر ۱۰.

(۱۱) جناب فضیلتات، استاذ اکرم گه، بعد از عرض وظایف خلوص و بنده نکی تصدیقه اجترای ایتمکک باغشی بودر که: موندن ایکی هفته مقدم، «معجم البلدان» لیاقوت الحموی حقنده بلمشوب فقیر گه آنها ایتمکک کزنی التماس ایتوب یازغان ایدم. حاضر تکرار اول خصوصه التماس اولنور که کامل و ناقصاخذن ناقصاقت صورتنده نیچه حرف و نیندی، حرفلر بارلغندن صحیح و غلطندن یازمقکز مأمولدر. بو کونلرده ممالک عثمانیه ده بولغان کتبخانهلر دفترینی او قومق میسر بولدی. مونی انگلیزلر باصدرمشلر. آنلر آراسنده جبرتی و طبقات تمیمی نیچه یرلرده بار. حاضر معاوم توگل دخی اوچ هفته دن قطعاً معلوم بولور، بو یل بهارده فقیرنی آقادییه طرفندن اول دیارغه ییازمک فکر ایتلر. اگر میسر بولسه سزنگ ایچون استکتاب ایتمککز ممکن بولور ایدی. بعد سزنگ تاریخکزنی بو کونلرده وقت تابوب او قومد. کوب یاخشی تابام. لکن فقیر جرات قیلوب دخی بر سوز آیته بلورم: مینم ظمنچه بو تاریخکزده علم تاریخی آچیراق بیان ایتمککز یعنی هر بر علمنگ نیدن و کیملرنگ سعلری ایله باشلانوب و نیچوک کیگایوب و اوسوب و نی قدر درجه لر گه یتکانلکنی و نی سیدن انحطاط طرفینه کیتدیکن آچیق و مفصل یازمق لازم ایدی. مثلاً علم فقه و علم کلام، منطق و علوم عربیه دن نحو صرف، معانی بیان و عروض و غیرهالر گه نی سیدن احتیاج توشدی و نی سیدن تدوین ایتدیلر. بو علملرنگ سوقلری نافع بولورغه داعی، نیلر بولدی. و قایو زمانلرده نافع بولدی. کاسد بولمقزینه باغشلر نیلر بولدی و بو علملر گه کیملر کوب خدمت ایتدیلر و اولگی درجه لرندن نی قدر مندردیلر. اوشنداق اسما و انسابی بیک اعتنا ایله درستاهب (حاضرده هم خطا دیمیم) حرکتلرنی یازمق یا که حاشیه ده تعجیم ایتمک کیره کدر. مثلاً فقیر «مسعر» اسمینی بر ساعت قدر ایزله دم. اولده نیچوندر «مسعر» (اسم فاعل) او قودر ایدم. سوکزه تابدم: فی الاصل مسعر (اسم آلت و زتنده) بولوب محدثین کرام مسعر بن کداهنی تقال یوزندن فتح مینم ایله او قورلر ایش. معجم البلدان حقنده تیزرک خبر یازمقکزنی منتظر م. الراجی الحقیر. حسین ۱۸۶۰ نجی یل ۷ نجی غینوار (بو مکتوب تمام یازلدی).

(هجری ایله ۱۲۷۶ نجی جمادی الاخری آخرنده)

(۱۲) مولای الاعز الاکرم. جودت تاریخی آرتق تشخیص حاجت توگل. حاضرده همه مدارسلرنده شونی او قوتلر ایش. مصنفی حاضرنده حیاته ایدی. ۱۸۴۹ نجی یلده «پتربورغ» (پتروغراد) شهرینه سفارت ایله کیلمش ایش. سوکزه امور خارجه ناظری بولوب الحال معزولدر. صاحب معارف بولغان فؤاد پاشا ایله مشارکت اوزرنده تورک تیلنه نحو و صرف تصنیف ایتمشلر. بو اثر آوروپا عالملری نظرنده تورک غراماتیکیک لرینگ افضل صانالور. شول کتابلرینگ آخرنده «تورک تلی بلاغتنده بر کتاب تصنیف قیلورغه تصحیح قیلدق» دیمشلر. لکن فؤاد، امور دولت گه قاشوب کیتدی، مونسسی نی قیلمشدر؟ «بو زمان غه قدر تورک تیلنگ بلاغتنی تصنیف ایتوچی یوق ایدی، مونلرنگ اثری بیک عزیز نرسه بولاچق» دیب آوروپا عالملری کوتلر. فؤاد پاشا امور خارجه وزیر بولغان وقتده، کوب آدملر: «یارب! بو کیمسه منصبندن معزول بولسون و علم گه خدمت ایتسون!» ایدی دیب دعا قیلور اولمشلر. واقعا وزیر اعظم رشید پاشا ایله خلاف بولغاناقتدن، استعفا قیلوب تکرار عریضه بیروب معاف بولدی. بو یلر، نعیم و قتلری کبی توگل، معزول قیلدق ایله وزیرلرنی قورقوته آلمیلر. بلکه آندی آدملر استعفالری ایله اوزلری سلطانلرنی قورقوتلر. معاف و قتلرنده هم «براش که یارارلر» دیب همیشه قدر و عزنده طوتالر. حاضرنده عثمانلو وزیرلری بیک یاخشی و حکیم آدملردر. «شرح دیوان متنبی» نگ افسوس ساقطلری بار ایش. آندی بولغانده بزم ایچون فائده لو توگل. واحدی مفسرنگ شرحی بولوب، مونی ابن خلدکان «احسن شروح» دیب توصیف قیله در. «کشف الظنون»: اوله الحمد لله علی سوانغ النعم دیمش. حاضرنده وفیات یازوب ییازه آلامدم. یازده قایتسام «منتخب» نی آلوب قایتورم. «قانون فی الطب» یازوبسکر. محمد علی پاشا تریه سنده بولغان اطبادن بر کیمسه فرانسوزچه دن ترجمه ایتوب بر طب کتابی باصدرمش. شاید مونی کوردیککز باردر. کاظم بیک ده بار ایدی. حاجت بولسه بلکه میگا یرر. عبارتتی بیک سهل، رفاعه بک «تعریبات شافیه» سی قدر بار.

۱۴ نجی مای (سنه سی مذکور توگل).
(آخری بار).

ایلیا ایلیا اوغلی میچنیکوف.

(وفاتی مناسبتیه .)

ایولنک ۲ سنده پارژده روس علماسندن مشهور یولوغ (۱) هم پاستور اینستیتوتینگ مدیری ایلیا ایلیا اوغلی میچنیکوف حضرتلری وفات بولدی. ئەلی، بویل مارتده غنه پرافیسور ما کسیم کاوالیوسکی وفات بولوب بوتون فن و سیاست دنیاسن ماتم طوتدرغان اییدی؛ وقتنده مین اوشبو ذاتنک قسقاچه ترجمه حالن بازوب «شورا» اوقوجیلرن بر درجه آنک حیاتی واشلری بلهن طانشدرغان ایدم. مونه حاضر دخی فن دنیاسنده و بوتون مدنی حالگه طور مصیبت کیلیدی. وطنمزنگ مدار اقتخاری، فننگ نق بر تره گی بولغان ا.ا. میچنیکوف دنیادن کیتدی. بزنگ مدنیت دنیاسی بلهن قاتاشی یوق مشابه سنده بولغان خلقمز، میچنیکوف حضرتلرینک عمل و فعالیتلر نندن ده خبرسز یا که بیک آز خبرداردر. بوتون عمرن فنگه خدمت، بشریتنگ سعادتتی ئوچون تفتیش و بحث یولنده اوظدرغان اوشبو داعی و بویوک متفکر حقنده، وفاتی مناسبتیه «شورا» آرقیلی بر آز معلومات بیرو معقول طالبدی.

ا.ا. میچنیکوف، م.م. کاوالیوسکی کی، خارکوف گوبرناسندندر. اول شونده ۱۸۲۵ نچی بیلنک ۳ نچی ماینده طوغان و خارکوف شهرنده کی ۳ نچی گیمنازیه ده اوقوغان، صوکره ۱۷ یاشنده چاغنده خارکوف دارالفنونینگ طبیعات شعبه سینه کرگان.

ا.ا. ده «طبیعت» که مراق بیک ایرته اویانغان، اول، گیمنازیه ده چاغنده اوق، ئوز وطنی خارکوف گویرناسنده برگوزل «گیرباری» (ئوله نلر حییتتی) تروزوگان، انواع نباتاتدن هیبت بر کالیکسیه یاصانغان؛ اما اونویورستینده وقتنده آنک علم حیواناتقه آرتغراق میلی بولغانلق بلینگان و اصطودینت ایکان، بر نوع حیوانات حقنده کچکنه بر اثرده یازغان؛ اما ۱۸۶۴ ده دارالفنوننی بترگچ، حییت مملکتلرگه چغوب کیتکان؛ ایگنک گیرمانیه ده کی گیسسهن کنه زلیگینه، له و کارت اسملی حیوانات عالمی حضورینه بارغان، آندن ایتالیه ده غی نیاپول ولایتینه، سنجیلیه آطه سنده غی میسینا ولایتنه سیاحت ایسکان. اوشبو سیاحتی وقتنده اول، ئەمیر یالوگیغه (جیننگ حیاتینه) عائد تفتیشلر و تدقیقلر بلهن اوظدرغان، بو حقدده غایت مهم نتیجه لر چغارغان. اوشبو سیاحتی وقتنده بر دیسسه رتاسیه ترتیب ایتوب، آئی ۱۸۶۷ ده پیتربورغ دارالفنوننده حمابه ایسکان.

۱۸۶۹ ده آنک یاقن دوستی ای. سیمچنوف، عسکری طبی آکادیمیه پرافیسورلغینه آنک کانیدیداتوراسینه آله سورلسه ده،

(۱) یالوویا - حیوانات و نباتاتنک حیاتنده غی قانونلردن بحث ایسکان فن، ع.

آکادیمیه ننگ شوراسی (صاوتی) میچنیکوفنی صایلامی قالدردغان، ۱۸۶۸ ده پیتربورغده ا.ا. میچنیکوف، نباتات عالمی بیکتف بلهن و آنک دائمی خسته همیشره سی فیودروفیچ توتاش بلهن طانشقان و شول طوتاشنی، سو بوند بیگره ک، قزغانوب خاتونلقغه آغان. بو نکاح، میچنیکوفقه بخت توگل، آفت بولغان. خاتوننی مبتلا بولغان وهردم (چاخوتسکه) کوندن - کون کوچیه بارغان، اول آراده میچنیکوفنک آقچه غه احتیاجی ده بیک کوچیگان. ۱۸۷۰ ده آئی آدیس دارالفنونینه پرافیسورلقغه دعوت ایسکانلر. آدیسقه کوچکان بیلنگ جهینده خاتونینگ صاولنی شول درجه ناچارلانغان، که آئی اطلاعاتیق دیکگرنده گی مادیرا آطه سینه آلوب کیتهرگه مجبور بولغان؛ ۱۸۷۸ ده میچنیکوفنی شول آطه غه، خاتوننی یاینه تیلیگرام بلهن چاقرتوب آغانلر؛ خاتوننی تیز ئوله ر دیب اویلاسه لرده، اول بر نیچه آئی عذابلانغاندن صوکره غنه دنیادن قایتقان.

ایکینچی اویله نوونده م. ئوزینگ شا کردی، ۶ نچی قلاصده غی گیمنازیستکه اولگا نیکالای قزی بیلا قایتوانی آغان.

اول چاقده آدیس دارالفنوننده گی ترقیپوررره ک پرافیسورلرغاش کورو چیتنه شکان. چونکه پرافیسورلر آراسنده حاضرگی «صایوز روسکا گو نارودا» نک «وطنپورلگی» نه اوخشاش بر توری «ملتیپورلک» پیدا بولغان، دارالفنوننگ یا گاریکتوری (مدیری) یاراشینکو، علمخانه غه شوندی ترتیبلر کرتکان، که فن و تعلیم که بو ترتیبلردن کوب ضرر کیلگان. بو اشکه اعتراض (پرائست) مفاهنده م. مدرسکنی طاشلاغانده، اولغه بیرله شکان. یاش خاتونینگ آتاسی بای بیر خوجه سی، ئوله ر آنددن کییه وی م. نی ئوزینگ یاش بالالرینه وصی ایتوب قالدردغان. باباسینگ جفتلگن (ایمیدیه سن) اداره ایتوده سابق پرافیسور طور اوستالق کورسه تکان. کوب عالم، پرافیسورلق منبرن اقصای امل ایتوب طوتالر، پرافیسورلق مرتبه سینه ایرشکچده عمل و فعالیتدن طوقیلر، بر اورنده طوکار. امام. آئی ایتمه دی. آدیسده وقتنده خاتونینگ دائمی خسته لیگینه، «سیاست» نک قسوینه قارامیچه، اول هنوز تفتیش و بحثده دوام ایندی. شونده کیله چکده گی طور فنی کشفیاتنه یول حاضرله و بلهن شغلله ندی؛ مونه شول بختلردن آنک Фагоцитозь (قانده غی آق کرلرنک خاصیتلری) حقنده عجیب ماتور نظریه سی کیلوب چقغان. متخصصلر ئوچون بیک آکلانشلی، بیک قرقلی بولغان بو نظریه حقنده کایینی گب اوروغه مینمده قدرتم یتیمه س، احتمال اول بحث، «شورا» نک اوقوجیلری ئوچونده آرتق اینتیربیلی بولماس، شونده ده، میچنیکوفنی «میچنیکوف» ایسکان بو نظریه حقنده بر - ایکی سوز یازمی کیتو، ترجمه حالمزنگ طور قصوری بولور ایدی. بز بلهنز، که انسانده عضوی جهندن ترقی ایسکان باشقه

کوبہ پتور ٹوچون، م. ننگ توصیہ سی بونچہ، آجوب قویورغان سوت (простовата) آشارغہ کیرہک؛ قاطق دہ یازی. مونہ بولارنی آشاب بز تہغزده «دوست میقروبلر» نی تہن کرپستمزنی صاقلاوچی عسکرلرنی کوبہ پتہ مز؛ ٹوزمزنی تہدید ایشکان آورو ننگ میقروبلرن قزدروب. اول آورو ننگ اوکن آلامز.

۱۸۸۶ء میچنیکوف بوتولہی جیت ماماکتکہ کوچوب کیتہرگہ مجبور بولا. ٹوزینہ ایشہرلک بر لابوراطوریہ (عملیاتخانہ) ٹزلہب بایباق وقت اوظدرا. گیرمانیہ دہ ٹزلہ نورلندہ مقصدینہ ایرشہ آلمی، مشہور نیمس باقتیریالوغی قوخ (۱) آنی صالحن قبول ایٹہ؛ میچنیکوف موندن پارٹزغہ کیتہ؛ آندہ فرانسوز عالمی باستور (۲) طرفندن بیک یاخشی قبول ایتلوب، تیزدن آچلغان حاضرگی باستور اینستیتوتندہ اشلہرگہ آلونا. ۱۸۹۱ء نجی یلدہ لونندہ غی حفظ صحت قونفرہ سندہ میچنیکوفنگ بیاغی «فاگوتسیط» نظریہ سی مظہریت قازانا. اون یلدن صوٹ صاحب ترجمہ «یوغوشلی آورولرغہ بیرشمہ و» حقدہ مکمل بر کتاب یازوب «فاگوتسیطوز» نی غایت اساسلی رہ وشدہ حمایہ ایٹہ، اعتراضچیلرغہ شافی جوابلر بیروب، ٹوز نظریہ سن صارصلما سلق ایتوب اوظورتوب قویا.

متوفاننگ ژورناللر وگازیتہلر (بیرگہک «ر. ڈیدمستی» بلہن «ر. اصلووا» دہ) تورلی موضوعلرغہ عائد مقالہ لری دہ بولا طورغان ایدی. مشہور گراف ڈیتہ ٹولنگاچ، بو یل ۲۸ نجی فیورالده جققان «ر. اص» دہ «س. یو. ویتہ حقدہ خاطرہلر» سروحوہ لی گوزل بر مقالہ سی بولغان ایدی. بو وقتدہ ایندی اول آوری باشلاغان ایکان؛ آندن صوٹ روس گازیتہ لرنندہ مقالہ سی کورغہ دی. ایلیا ایلیچ، عادی بر بیولوغ غنہ توگل، بلکہ آغی صفدہ طورغان بر فیلسوف و متفکر دہ ایدی؛ اول، بیالوغیہ غہ عائد نقیش و نظریہ لرنندہ مطلقا بر معنا، بر حکمت و بشریتنگ سعادتینہ یول ٹزلی؛ معنا و حکمتسز فاکتہ لرغہ کوب التفات ایتمی طورغان ایدی. ایندی آنگ متفکرلگی حقدہ بر آویازیق.

(آخری بار). ع. ۶-۱۰ ایول ۱۹۱۶ یل.

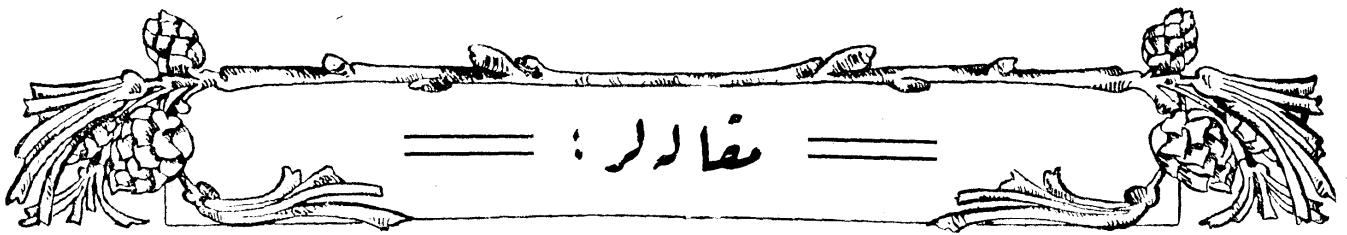
(۱) بوتون جهانندہ معروف نیمس طبیعی عالمی. ۱۸۴۳ء دہ طوغان. میقروبلرنی تیکشروننگ اصولرن تکمیل ایشکان چاخوتکہ وخالیر میقروبلرن کشف ایشکان.
(۲) جهانندہ طانغان فرانسوز عالمی. میقروبلر حقدہ غی کشفلری و سببیتلری بلہن معروف ۱۸۲۲ء دہ طوغان ۱۸۹۵ء دہ وفات.

حیوانلر دہ آشایان آشنی ہضم ایتدرہ (بشروب جفارا) طورغان مکمل توزولگان اعضائر بار. اما تو بہن درجہ دہ طورغان حیوانلر دہ آندی مخصوص و مکمل ہضم اعضائر یوق، بلکہ آلارنگ آشایان آشلری عصبیلر ندہ غی چلتہرلر یاردہ می بلہن گنہ پشوب جفار. مونہ میچنیکوف اوزاق تفتیشلردن صوٹ شوندی ہضم چلتہرلرننگ ترقی ایشکان حیوانلر دہ دہ (شول جملہ دن انساندہ) بولغانلغن کشف ایشکان؛ آنگ ٹیونچہ موندی چلتہرلر، اول حیوانلرنگ تو بہن درجہ دہ طورغان دورلرننگ قالدقلر بیدر. بوندی چلتہرلر جملہ سندن میچنیکوف بزنگ تہغز و قاغز دہ غی کچکنہ آق کرہلر (شارلر) نی صانی. بو کرہلر حیواننگ بوتون اعضائر بونچہ کوچوب بویرلر. بو کچکنہ کرہ - عضولرنی م. جنابلری Фагоциты (آشاوچی چاتہرلر) دیب، اما شول چاتہرلرننگ اچندہ گی ہضم ماجراسن фагоцитоз دیب آطی.

۱۸۸۲ء دہ م. بو «فاگوتسیط» لرننگ آدم (حیوان) ٹوچون غایت فایدالی، کیرہکلی بولغانلقلرن کشف ایشکان. بزنگ تہ نمزنی بر کرپستکہ اوخشاتسہ ق بو کرہلر، اول کرپستنگ گارنیزونی (صاقچیلری) اورنن طوتالر، جیتدن قانمزغہ کرگان میقروبلر بلہن آلا رجان آیامیچہ، صوغشالر، آلارنی ہلاک ایتمی طوقتامیلر، دشمانغہ ٹوز پازیتسیہ لرن، فورطلرنی بیرمہ سکہ بار غیرتلی بلہن طریشارلر. قسقاسی بولار، بزنگ بدغزنی صاقلا رغہ ویا کلارغہ بیک اخلاص بلہن خدمت ایتہلر ایکان. بولای بولغاندہ آلارنگ بیک فایدالی نہرہ لر بولغانلغن کم تصدیق ایتہس؛ بو نظریہ بیک سادہ، بیک توبلی بر نظریہ بولسہ دہ، آنی بر نیچہ یل بونچہ اعتبارغہ آلمادیلر ہم م. گہ «اول بیت طیب توگل، نہرہ ٹوز وظیفہ سی بولماغان مسئلہ گہ (طبی مسئلہ گہ) کروب ماتاشا!» دیب دشمان کوزی بلہن قارادیلر.

۱۸۸۴ء نجی یلدہ م. میشوگ، ٹیمونیتیت (تہنگ یوغوشلی آورولرغہ بیرشمہ و خاصیتی) حقدہ مہم ایضاحلر بیردی. بو حقدہ غی نظریہ لرننگ ایکسی دہ، ٹیلیگی «فاگوتسیط» نظریہ سندن کیلوب جققان. میشوگ - فاگوتسیطلر بلہن میقروبلر آراسندہ غی قانلی صوغشنگ نتیجہ سی؛ اما یوغوشلی آورولرغہ بیرشمہ و، با طبیعتدن کیلہ (یعنی کپیشنگ تہ تہدہ گی بیاغی کرہلر افراط کوچلی و کوب بولالر)، یا کہ اول کرہ لرنی صنعی رہ وشدہ کوبہ بتودن کیلہ. بو کرہلر (یاخود «بزگہ دوست میقروبلر») نی

ربا حقنده

VII

ربای نقد - ربای فضل

(باشی ۱۴ نجی عددده)

دیمک: شرع شریف نظرنده آلتون، کموش اوزلری مال توگل بلکه باشقه نرسه لرنگ قیمت و بهاسن تقدیر و تمین ایته طورغان و قیمت حقیقیه سی اوزگرمی طورغان واسطه مبادله - آلتش بیرش وقتنده یورتله طورغان نرسه لرگنه در. شونلقدن آلتلرنگ اوزلرن مال اورنده یورتو، آلتلرنی ساتوب فائده آلو درست توگلدن.

صحیح کتابلر نده مذکور بولغان رسول اکرم حضرتلرینک «آلتون همده کموشی اوز جنسلرینه ساتقان وقتده بعضیسن بعضیسنه نسبتا آرتق کورمه گزم» مفهومنده بولغان سوزی همده شارع کریم حضرتلرینک آلتون، کموش دن یاصلغان صاوت - صابا و شونارغه اوخشاشلی نرسه لرنی استعمالدن منع ایتووی شولایوق ایرلرنک آلتون کموش نرسه لری بله زینتله نودن طیلولری ده بزنگ شول دعوازنی قوتلیدر.

ایندی آلتون، کموش اوزلری مال بولمیچه، اشیانک قیمتین بیلگیلی طورغان نرسه لرگنه بولسهر، آلتلرنی صرف طریقنجه غنه بولسده ساتوب فائده لانو درست توگلدن. «ولانا کلا اموالکم بینکم بالباطل الا ان تکون تجارة عن تراض منکم» (نساء - ۳) آیت کریمه سینک اقتضاسی ده شولدر. زیره آلتونی آلتونغه ساتو آلتون مال بولماغانه تجارت توگلدن. شولوق حال کموشده ده واقع. بنا علیه بوللرنی ساتوب برقدر آرتق آلتاق باشقه سینک مالی باطل وجه بله آشودر.

منه شوشی حاللرنی همده ربای نقد حقنده کیلگن حدیثلرینک حدیث عالمیری قارشنده مقبولیتین، شولایوق شرع شریفینک آلتون، کموش حقنده غی شول نظرلرن اعتبار ایتکهنده آلتون، کموش ده ربای نقدنک حرمتن افاده قیه طورغان خبرلرنی قبول ایتهرکه مجبورمن.

شوشی عصرده کی اقتصادی نظریه لرکه کوز آساق، آلتون،

کموش حقنده غی حاضرکی نظریه لر بله اسلام نظریه لری آراسنده بیک آز وچزئی نرسه لرنی استثنا سوکنده بیک زور بر یاقنلق و اوخشاش کورر بز. مین شول اورنده حاضرکی طورم شده غی آقچه بازارلرندن، اقتصادیون طرفندن قبول ایتلگن نظریه لرندن بحث ایتونی لازم تابیم، متخصصلری شول طوغورده بحث ایتلرلر. نه یورتو که تله گن نرسه شولخنه: حاضرکی مدنی حکومتلر اجنده آقچه نی مال اورنده یورتو بونک بله سهوده ایتو ممنوعدر. مثال اوچون روسیه نی آلیق: روسیه ده اشیانک قیمتین تقدیر ویلگیلر اوچون واحد قیاسی اولاراق آلتون کموش اعتبار ایتلدر. آلتلرنک قیمتیه هیچ بروقتده، هیچ بریول بله اوزگرمی. باشقه واق آقچه لرده آلتون اعتباری بله یوری لر. کاغد آقچه لر آلتون و کموش آقچه لرنگ قوتناسه لریدر. حکومت نظر نده بونلرنک قیمتلری برتگردد. یعنی قولنده نیچه ته گکه - صومنی کورسه تکن کاغدی بولسه شول کاغد مقابلینه بویانی کبک فوق العاده بولماغان یلدرده شول قدر آلتونی یا که کموشنی خزینه باقلرندن آورغه حتی باردر. مونه شول روسیه حکومتینه تابع بولغان آدملرنک بو آقچه لرندن هیچ برسینک قیمتین توشررکه یا که خارجه کی توشوون اعتبارغه آلوب سهوده ایتهرکه حتی یوقدر. مثلا بوگون روس کاغدنک قیمتیه توشکن ایکن شونی اعتبارغه آلوب برصوملق کموش آقچه غه بر صومدن آرتق کاغد طلب ایتهرکه یا که صوم آلتونغه آلتی - جیدی صوم کموش یا که کاغد صورارغه همده بونک کیرسنجه معامله ایتهرکه قانون مساعده ایتیدر بوقانون صوغش وقتینه خاص بر قانون توگلدن.

مونه شول جهندن اسلام نظریه سی بله حاضرکی اقتصادی نظریه بر توسلیره کدر. درست عصر سعادتده و آندن نلگهره ک عصرلرده کموشنک قیمتیه بر آز کوته رنکیردک و شونک بله برابر اوزگروپ تورلیجه حاللرگه ده کره در ایدی. شونلقدن شارع کریم حضرتلری آلتون بله کموشنی ایکسین بعض وقتلرده باشقه باشقه ده اعتبار ایتکن. شونلقدن آلتلر آراسنده ربای نقدنی درست کورگن. دیمک بو حالده - آلتون بله کموشنی ساتون آلتانده برسن مال اعتبار ایتهرگه ده درست کورلگن بولا. لکن شول حالنک عصرنک ایجابی بله گنه بولغانلغی، عصر سعادتده کی

آلغانده ربای نقدنی درست کوروی زماننگ ایجابی بله گنه ایدی؛ واقعده ایسه ایسکی ده ایشاننگ قیمتینه بیلگی گنه ایدی؛ شونلقدن اوزلرن مال اعتبارایته رگه درست توگل دیگن دعوا مز قطعیه له شه در. یعنی بونلر آراسنده جنسلری بر بولماسه ده ربای نقد توگلدر. بزنگ شول سوزلرمزده آلتون برابریه کموشنی صاتوب آلغانده ربای نقد ثابتدر دعواسینه اوشانغان حالده گنه در. حالبوکه آلتون برابریه کموشنی صاتو یا که آلوده اول زماننگ حالینه قاراغانده حاضرده گی کبک ربای نقد بولورغه ممکن ده توگل ایدی. یعنی حاضرده آلتون، کموش آقچلری هیچ اوزرگه رمی طورغان قیمتنی خائز بولغانلقدن صوملق آلتونغه ۵ یارم صوملق کموش بیرو ربای نقد بولادر. ایسکی زمانده - عصر سعادتده ایسه آلتون، کموش آقچلری بزنگ حاضرگی خالزمزگه نسبه بوتونله ی باشقه بولده ایدی. بونلرنگ برسی واحد قیاسی اعتبار ایتلمه گن بلکه هر بزنگ اوزینه مخصوص قیمتنی بار، هربری اوزی مستقل آقچه ایدی. شونگ اوستینه حدیثلرده «آلتوننی کموشکه، کموشنی آلتونغه استه گه نچه سانگر» مفهومند بولغان سوزلر، وزن اولچو اعتباری بله سویله ننگ سوزلدر. یعنی آلتوننی کموشکه و کیرسنجه صاتقنده وزنده تفاوت بولسه ده درست دیمکدر. واقعا بونلرنگ قیمتلری باشقه، باشقه بولغانغه وزنده تفاوت بولغانده غنه قیمتلرن تیگرلرگه ممکن. بناعلیه وزنده تفاوت بله گنه بونلر آراسنده واقعده گی قیمتلری اعتباری بله هیچ بر تورلی ربا نقد بولمی.

شونلقدن شرع نظرندده آلتون بله کموش آقچلری، حاضرگی وقتده گی کبک آنلرغه بیلگیل بها تعیین ایتلسه، ایکسن بر جنسدن اعتبار ایتوب؛ آلتون کموش آقچلری آراسنده ربای نقدنگ ثبوتدن بر مانع یوقدر.

ایندی دینار - آلتون آقچه، درهم کموش آقچلر بله اوز جنسلرندن بولغان معدنلرنگ شرع نظرندده بر تیگر اعتبار ایتلو مسئله سینه کیلیک: اول زمانده آلتون، کموش نرسه لینه حاضرگی کبک معین مقدرلر باشقه معدن قوشو یوق ایدی. بولسه ده کوبمی قوشلغاننی بلنی ایدی. بو مسئله ده دینار، درهملرده مستثنا توگل. شونلقدن سه و داده کوبره ک وقتده آلتوننی ده، کموشنی ده گرچه دینار درهم بولسه ده صاف اعتبار ایتلر وهمه سن اولچوب بیرلر، اولچوب آلار ایدی. آندن صوگ واق آقچه کیره ک وقتده دیناردن ده درهمدن ده کیره ک قدر کیسه ل ایدی. مونه شونگ اوچون بو معدنلرنی هر وقتده اولچلرگه احتیاج توشه در ایدی.

فقه کتابلر نده گی سه و داده وقتنده معین دینارلر برابریه بیع عقد ایتلسه باشقه دینارلر بیرو درستمی، توگلمی؛ مسئله سی شوندن توغان نرسه در.

اقتصادی واجتماعی احوال بله تاناش آدملرگه یه شرن توگلدر. خصوصاً شارع کریم حضرتلری شول کونک قیمتن اعتبار ایتلسه آلتون مقابلنه آلتان نرسه گه کموش توله ونی و بونک کیرسنده درست کورمشدر. «عن ابن عمر قال کنت ابيع الابل بالبقيع بالدناير فاخذ مکانها الدراهم و ابيع بالدراهم فاخذ مکانها الدناير. فسأيت النبي عليه السلام فذكرت ذلك له. فقال: لا بأس ان تأخذها بسعر يومها ما لم تفرقها» (۱) مشکوذا - ۲۴۰) خبری بزنگ شول دعوا مزنی قوتلیدر. درست شول خبر حقتده بر قدر سوزبار. زپره راویلری اجنده «سماک بن حرب» دیگان آدم بار. بو آدم حقتده اهل علم تورلیچه حکم ایتکن (۲) ابن حزم حضرتلری ده اوزینگ «المحلی» سنده «ان سماک بن حرب ضعیف یقبل التلقین» دیگن. ذهبی حضرتلری ایسه آنک حقتده «صدوق صالح من اوعیة العلم مشهور» (میزان الاعتدال جلد ۱ - ص ۴۲۷) دیگن. ابن حزم حضرتلری شول خبرنی باشقه سندبله «کنت ابيع الذهب بالفضة والفضة بالذهب فأخبه ته عم بذلك فقال فلا تفارقه بینک وینه لبس» صورتده روایت ایتکن. لکن شول حالگنه خبرنگ حجتلک مقامندن توشوینه یتمه سه کیره ک. ابن حزمنگ شول خبری یوقاروده گی خبر بله بر بولوینه دلیلده یوق. سؤالده ایکنچی بیع حقتده در. خصوصاً شولوق خبر «عطاء بن السائب» حضرتلری طرفندن ده روایت ایتلگن. آندن صوگ بیت بو خبرنگ باشقه خبرلر بله هیچ بر تورلی معارضه سی یوق. بلکه کوب ثابت خبرلر شول خبرنی تقویه ایتدر. تیک مونی خصوصی صورتده شول اورنده ذکر ایتوب استدلال ایتوومز «لا بأس ان تأخذها بسعر يومها» سوزی اوچونگنه در.

ایندی آلتون برابریه آلتان نرسه گه شول کونگی قیمتن اعتبار ایتوب کموش تولرگه یا که کموش برابریه آلتان نرسه گه کموشنگ شول کونگی قیمتن اعتبار ایتوب آلتون تولرگه یارسه شارع نظرندده آنلرنگ ثمنیت جهتدن بر بولوچیلقلری تصدیق ایتلگن بولا. یوغاروده سویله دگمز آلتون برابریه کموشنی صاتوب

(۱) شول خبرنگ ابی ماجده مذکور بولغانی باشقه چه راقدر. «عن ابن عمر قال کنت ابيع الابل فکنت آخذ الذهب من الفضة والفضة من الذهب والدناير من الدراهم والدراهم من الدناير منسأت النبي عم فقال اذا اخذت احد هما واعطيت الاخر فلا تفارق صاحبک وینه لبس» جلد ۲ ص ۲۰.

(۲) بونک حقتده میزان الاعتدالده فرق - فرق سوزلرده بار. جمله دن «قال جریر الرضبی ایت سماکا فرأیته یبول قائما فرجعت ولم أسأله فقلت خرف» (جلد ۱ صحیفه ۴۲۷) شوشی وشونارغه اوخشاغان حکملرگه ناراغانده اهل حدیثنگ ایرلرنی انتقاد ایتکن وقتده بیک غریب نرسه لرگه معناسز واقعه و حاللرگه ده اعتبار ایتوب آنلر حقتده آرتق دقت ایتکه ناکملری آکلانا. آنده آنک حقتده اساسلی انتقادلرده بار.

کیره کلی و ضرور کیکاشلره:

حاضرگی کونده اوستمزده گی الوغ صوغشنگ اوزاقه، صوزلووی هم آنک قایجان تمام بولاچاغی ده کوزگه کورنگاچ آنک حاضر سبیلرینی قارارغه ازله رگه طوطندیلر. مونگ باش سبی ایه بزه علم و هنرلرنگ ناچار حالد ایکانی کورنه باشلادی. دشمانلرمنزنگ علملر برابرینه بزه علم یعنی باومن هم هنرلری برابرینه هنرمز بیتشمگاندن صوغش اوزاقه تارتلدی. البته بو هر کم ایچون بیلگی بر مسئله بولسه ده شول دشمانمزن تیزرک حالدن تایدروب ینه دن روسیه گه قورال کونارمازلک حالگه کیترو ایچون بارچهلرمنزنگ برگله ب علم و هنرگه چنلاب کرشومز لازم. بزنگ هر اشمز دیب ایتورلک تیوشنچه بولغه سالونماغان. مونی هیچ کم انکار ایتماسه کیرهک. بزنگ ایگ کوب خلقمز ایگن اشی برله مشغول بولسه ده ایگن اشلرن اشله وده، باشقه مملکتلرگه قاراغانده ناچار بارادر. آشاق بولسه بولماسه ده، جیرمز یا کا بولسه ده ایسکی بولسه ده، یغمور بولسه ده بولماسه ده جیر تیرسلی بولسه ده یا که کول کبک ایسکی بولسه ده هر قابوسن اللهغه صلیتمزده طورامز. «الله بیرمادی. بیره سی کیلمه دی» دیمز. البته عالم اسباب عالمی بولغان صوکنده سبیلرن کاملله ب جیرلرمنزنی نیچوک تربیه ایتکانمزننی هم شولوق جیرمنزنگ ینه شه سنده تیرسلی جیرنک یاخشی آشاق بیرگانون کوروب طورساقده عقلغه کیله آیمز. البته هیچ کم انکار ایتمی نیچوک گنه بولسه بیرو الله نقی، شولای بولسه ده الله تعالی جیر ایله کوکده هم آنک آراسنده بولغان هواده نلله نیچه تورلی حکمتلر خاق ایتکان. هم بزنگ چه چکان آشلقرمزغه کیره کلی فائده لی ماده لر خلق ایتکان. شول نرسلرنی جیردن آزیغانون هم آنی کوبایتورگه ممکن بولغانون حاضر علم اییلری قلنی قرقه باروجی عالملر تجربه ایله باگانلر. بو علم اییلری الله تعالی نی چن چندن طانی آلورلر دیب ایته سی کیله. شول بز چه طورغان آشلقرمزغه هم غیرنی نباتات قه نیچه تورلی فایده الله تعالی نك خلق ایتکان ماده لری بار، تربیه لب اوسدرلر، بز آنی اویلابده قارامیمز، جل صاین آشاق چه چه مزده اوروب آلامز و تیزرک ساتارغه آشوغمز، بزدن آغانلر البته تیزرک جیتلرگه بیگره ده حاضرگی دشمانمزه صاتوب کیلدیلر. بو آشلقرمز ایله بزنگ نیندی فائده لی بایلغمز کیتکانون اویلابده

مونه شول حاللرنی اعتبارغه آلوب شارع کریم حضرتلری، دینار، درهم بله مونلرنگ معدنلر تیزر کوردی. یعنی اول وقتده آلتون، کموشنگ سه ودا علامتی بولورلی آچه حالینه خاص توگل، بونلرنگ معدنلری ده شول حقوقه مالک ایدی. شارع کریم حضرتلری ده شول عرفنی تقریر ایتدی. دینار بله آلتون معدنی آراسنده تفاضلنی حرام ایتدی. زیره اول وقتده دینار بله آلتون معدنی آراسنده غی تفاضل - آرتقلاق، حاضرگی آچه لر آراسنده غی تفاضل - آرتقلاق کبک ایدی. بو حال کموشده ده شولای دی.

لکن آلتون، کموشدن یا سالغان صاوت - صابا و باشقه اسبابلر حقنده اسلامنگ اوزینه خاص نظری بار. آنک تعلیماتینه کوره، بونده نرسلرنی صاقانده ده، آغانده ده اوز جنسینه بولسه اولچوب معامله ایتهرگه تیوش. بونده آرتقلاق درست توگل. ربای نقد بولا. آندن صوگ بو معدنلر دن یا سالغان هر تورلی اسباب؛ مثلا قاشق، صاوت، ساعت کبک نرسلرنی استعمال ایتو ایرگه ده خاتونغه ده درست توگل - حرام. شولایوق بو معدنلر دن یا سالغان زینت اسبابی استعمال ایتوده ایرلرگه درست توگل. شارع کریم حضرتلرینک شول نظری ده یوقاروده سوبله دگمز چه بو معدنلرنی مطلق صورتده آچه اعتبار ایتوب، نملرنگ مال بولورن تصدیق ایتمه و دن کیلگن بر نظریه در. یعنی شارع کریم حضرتلرینک نظرنده آلتون، کموش نرسلری استه سگنه نرسه بولسون، آچه در. باشقا نرسلرنک قیمتن بیلگیلی تورغان علاه تیکنه در. اوزلرینک قیمتیه اولچوب بله تعیین ایتهدر.

(آخری بار)

ذاکر آبوخانف. «قوزنیشکی».

شعر:

قامپلیمینت

یگت: - کمده بله مس کوزلرکنک قیمتن باغرم سینگ جن شاعرلرده آحق تصویر ایتلمه سلر آنه؛ نیندی بولماسن بیوک رسامده اول اشدن عاجز، سرلی کوزلرک تیره ن باقسه سحرلار هم آنی!... قز: - بیک درست؛ هر بر فوتوغرافچی مینم کوزنی بوزا مین شوناردان زارلانام قایدن بله سگ سین آنی؟!... عالجهان آتچور دین العارفی.

6

بعض بر ليكسيه اوقوجيلر روسيه ننگ اوقو باینده آرتقه قالوونی تاتارلرغه صلتاماقچی بولار، آلا میشات ایتدی هم ایتلر، دبلر. بونك خطا فكر ايکاتنده هيچ كم شبهه ایتماسه کیرهك. بو فكرگه زمان اوزی جواب بیرر، بز جواب بیرمی کیتهمز. حاضر هر غوبیرنا و هر اویازلردن آغرانوملر اولارلرغه باروب يك كوب توری کیره کلی معلوماتلرنی اوقوب تاراتوب آکلاتوب یوریلر. نلگان اول، استارسته آرقلی زیمستوان آغرانوم چاقرسه هيچ توقفسز باروب معلومات بیرلر، روسچه بلوجیلر بولماسه مسلمان اوجیتلر واسطه سی ایله بلدرلر.

طورمشغه فائده کیتوره طورغان علم هنرلرگه حاضرنده آر، چرمشلرده اعتبار ایله قاری باشلادیلر. حاضر آلارنك اچنده روسچه اوقی یازه بلوجیلر «مالئز» اویازنده مسلمانلردن آرتق کورنلر. طورمش ایچون بلورگه کیرهك بولغان اوزلرمزگه فائده لی علملرنك نهایتسز كوب ايکاتنده شبهه یوق. هر توری باجهلر اوسترو، آشلق و پیمان اورلوقلری، مالغه قورمی بولا طورغان چوگندر، برانگیلر چه چو، اومارته تریه ایتو، قاز اوردك تاوق اته چلر آصراو و تریه قیلو، صغر اوگز و هر توری جلقی حیوانلر تریه قیلولر، اوشبولرنك هر قابولرینه اولچاو ایله آشانغه بیرو. بولای ایتودن مال قورمیسی اسراف بولمی فایده غه قالو هم اولچاو ایله بیرگنده هم تهلکده ایکی مرتبه بیرلوب و قتلری بیلگی بر وقت غه کیلگاند، نی قدر قورمی فایده غه قالو هم صغر حیوانلری سوتارون كوب بیرولرنی تمام عملا کورساتوب بلدرلر:

صغرلرغه متصل صالوب آلرندن اوزمی طورو بزده عادت بولغان هم بز باشاق آشاتونی برنجی فایده لی اش صاناب کیلگنغز. لکن حاضر فن اییلری مونك فایده سز ایکانون تجربه لر ایله بلوب اثبات ایتلر، صوغه اون سیبوب اچرو، باشاقه اون سیبودن هر قایوسن آیروم روشده آشاتو يك فایده لی و ضرور دبلر. صوغه سیبوب بیرگان اون تیز آراده قاپچوغنه کروب فایده لی آش بولا طورغان ماده ایچده عالمی جغوب بته و شولایوق باشاق ایله اچکه کرگان اون هم فایده سز یوغالا ديب اثبات ایتدیلر. خصوصاً صغر حیوانلرینه توری نرسه آشاتو صالام پچان چوگوندر برانگی، اون ازمیخه (هر توری ارلوق ماینی صغوب آلاچ قالغان توبی) بولارنك هر قایوسن اولچاو ایله آشاتو طریقلر بلو هر بر حیوان آصراوچی غه لازم. اوشبولرنی کامل بلوب، عمل ایتدروچی باصوغه چغاروب یورتوگه احتیاج البت بولماسه کیرهك. باصولرغه چغارو فقط تنفس ایچون ایرکن هواغنه چغارلور. آجق ایرکن هواده تنفس آلو البت ایدلرگه نی قدر ضروردر. باصولرغه آشلق چه چولرمز البته اوزاق وقت اوقی آشنورغه

قارامیمز. بلکه آشلق صاندق آقچه بولا ديب راحتله نهمز، سیونهمز. اما بزنگ جیرمزگه ینه دن قایتوب کیلمی طورغان ایلك فائده لی ماده لرنی قزغانوب ده قارامیمز هم مونك ایچون بزنی ده عیب ایتهرگه ممکن توکل. اوقوماغانمز بلیمیمز. بو توغره لرده بزگه بلدروچی، ایتوجیلرده البته بولمادی. حاضرگی کونده زیمستوالر اچلدی هم کوبدن آچلغانلری ده بار. حاضر زیمستوا، جیر علملرن کامل بلگان آغرانوملر هم هنر بلگان تیختیکلر واسطه سی ایله اولارلرغه اوکرده تیلر، خلق طورمشنده نیندی گنه ضرور عام و هنر بولسه آنی بلدرگه اجتهاد ایتلر. بزنگ ایلك زور فائده کورتکان جیرمز البته آشلقلر چه چو و آنك جیرلرن نیچوك یا گارتو، تیرسلر ایله می، یا که سیلیتر دیگان ماده ایله می، قوش تیزه گی ایله می، آلا کوبمی کیرهك وقایسنده کوبمی نیندی فائده لی ماده بار ایکانون شول «آغرانوم» دیگان خلق فائده سن کوزلی طورغان یگتیلر آرقلی قورصلر آجوب هر طرفدن خلقلر چاقروب اوکرده تیلر. حاضرگی کونده هر محکمه لرده لشل افراط كوب بولسه ده بو اش لرنی کیچکدروگه برده یارامی ديب حساب ایتلر. اکرده بز حاضرگی کوندن بو توغره بلرده حاضرلك کورماسهك اوتوز قرق یلدن بزنگ جیرلرمز ایسکروب و اشدن چغوب طورمشلرمز بیگره کده آورلقغه قالورغه تیوش بولور. جیرلرنك ایسکیلکدن بولا طورغان ضررلری هر کم گه معلوم. بو الله اسملرینه مداخله بولمی بلکه الله ننگ بیرگان علملرن اورنینه صرف ایتو بولادر.

بز عادت ایتوب آغانمز هر اولده ديب ایتورلك اوج باصو یاصاب بر باصوغه آرش، بر باصوغه صبان آشلقی، بر باصوغه یال ایتدره مز. (трохпольный) نیچه بابالردن بیرلی شولای کیلسه ده حاضر مونك فایده سز بولغانون اثبات ایتدیلر. باشقه نرسه چه چوب جیرنی یا گارتو فورمه سن بر کوننگه چه البته بلمادك، ایتوجیلرده بولمادی. بو کیچیلک روسیه ننگ هر بر خلقنده تیگر بولوب بر مسلمانده غنه توکل. بزده گی کیچیلک شول غنه بولورغه ممکن: باشقه لری ایله برلکده اوقو تورغه هنرلر اوکره نورگه. اوکره تورگه طر شماوز غنه. حاضرده باشقه لری ایله برلکده کرشوب کیتسهك اوز دینمزگه ضرورسز ایتوب اوقو یوللرن آجا آساق بخت سعادت بولینه کردك ديب ایتورگه بولور ایدی. البته معارف دشمانلری قوللرندن کیلگان هر توری حرکتلرده بولا آلورلر لکن چن علمنی هیچ نرسه بیگه آلمی، علم تاشلرنی تیشه، تیمرلرنی قامر کبک ایته، اولترنی اوزینه مسخر قیله، هواده اوچا، صو آستنده یوری آلادر. دنیا آخرتمز ایچون ایلك ضرور بولغان نرسه البته علمدر. مونده اختلاف بولو ممکن توکل.

اشلرمز ندامتلی یولغه کروب باره. آر، چیرمش چواش کراشین قزلری قزلرمزغه اوقوته باشلاسلر بو قزلر اسلام تربیه سندن تمام محروم قالو اوستینه اولگی صاقلاپ کیلگنلرن ده تمام یوغالتورغه کیرهك بولادر. صوغش احتمال تیز تمام بولور، احتمال اوزاقغه صوزلور، هیچ کم حکم ایته آلمانان مسئله نی کوتوب طوررغه ده یارامی بلکه حاضرگی کوندن قابلیتی هم استعدادلی قزلرمزنی قایو صنفدن بولسه ده اش که یاراقلی ایوب حاضر ایتمک، یاردم که محتاج بولسلر یاردم ایتمک اوقو هم توری طرفدن اوقورغه کیلوچی قزلرغه طوررلق اورنلر حاضر ایتمک بارچهرمزغه ده بورچدر. محمد کمال مظروف.

اشعار:

ایزگی اوگوت

هیچ اوشانمه دوسلریکا جان عزیزم! ..
دوستک یانده بولسه قلیچک نه لده بولسون
دوست باشینه دوست تهر آکلا اوزک! ..
بو حکمتلی سوز کو گلگده طاغد بولسون.
ئولگانده ده چیت کشیدن کومه یاردم
اوشانما سین سویگانیکه، طوغانیکه
ئوز اشیکه، ئوز کوچیکه طایان هر دم
اوشانده سین اوزک برهن، اوغانیکه! ..
چنه کی.

مقایه

ای خدایم؟ خلق ایچنده: ندن اولدم بن - دنی
بویله بدبخت طالع ایچره؛ کورمه دم هیچ، بنده نی
هر کسک فکرینه لایق: شعلی واردر، ماتصق
هم هنرده، معرفتده وار ایمشده بنده - نی؟

عبدالعزیز عبدالایف.

ئوز گهرمی .

قارا کونلر طومی، قارغش، قارا کونلر تلهو برهن،
خداینگ تقدیری «ئوز گهرمی» کشیلر شلته لهو برهن .

مصطفی ثابت.

کیرهك. جیرنی اودابرایت ایتو، جیرنی تیرسه وگه کیره کلکگه انکار ایتوچی البته یوق. لکن جیر تیرسلرگه هر کمنک فرصتی کیلمی، تیرس فائده سن جیرگه کلیور هم تمافی انکه دیگان پچان اورقلرلی چه چودن بیرهدر. اورقلرلی صولی ایله برگه چه چهرگه کیرهك بولادر. الحاصل حاضرگی اوچ باصومزنی هر قایوسن اوچککه بولب باری توقز باصو یاصاب چه چو تیوشلی. بولای ایتوده افراط کوب فائده لر بولوی کورنه در هم حاضر آقرونلاب روس اولارنده اوظلاب اول اشلی باشلاغان هم فائده سن کوره باشلاغانلر. لکن بزنگ مسلمان اوللری ایچون خصوصا افراط زور اولارغه مک دوش بلکه آندن آرتق دوللی اوللرننگ جیرلری بیک آز دوشقه باری 21/2-21/4 دیساتینه یورت اورنلری ایله بولغانلقدن ممکن بولمایاچاق دیب ایتورگه توغری کیلمی. دوشقه ۴-۵ دیساتینه کیله طورغان اولارغه هیچ توقفسز اوشبو روشلی باصولرلی بولوب عملگه کرو مصاحت کورنه. جیرلرلی اودابرایت ایتونگ طریقلرن بز مسلمانلر ایچون اوگره نورگه بیگرهك لازمدر. فقط تیرس ایله گنه توکل بلکه پچان چه چو سیلیر دیگان ماده لده تیرس فائده سن بیرلر. خصوصاً صوگنی وقتلرده اورمانلرننگ بشکانون یرافلاشقان اوطونلرننگ قیمته نگانون اعتبارغه آغانده بزنگ آشاتقان سالملر مال آستنده قالغان سالملرمز میچکه یاغودن آتماسقه تیوشلی. آز جیرلر ایله بزنگ طورمشمز یاخشیلانو ممکن توکل. یراق جیرلرگه ینه سی غوبیرنارینه باروب اورناشقان آدمملر بارولرندن بیک رضالر لکن کوچوب کیتوگه رضا بولوچیلرمز بیک آز آنک ئاله نیچه توری اوگنایسز لقلرون صایلر. حاضرده آندی فائده لی جیرلرگه باروچیلر، اورناشوچیلر کوبایدی. باشقه خلقلر بو کوچونی غنیمت صایلر. کوچوب یاگا جیرلرگه باروچیلرغه حکومت طرفندن بیک کوب توری جیگلککلر بار. هیبت اورمان ایچلرنده یاخشی صولار، یاخشی بولونلر، جیرینه نی چه چسهك شول اوسه. البته بولارنی بازوب ده طوراسی یوق. موندی یاخشی جیرلر اورنیورغ، اوقا. هم صمار غوبیرنارنده هم بار ئه لی بتمگان.

الحاصل اوزمز آرتوب توره مز، جیرلرمز آرتمی. بو هر کمگه معلوم. حاضرده مونگ چاره سن کورو تیوشلی ایدی. البته صوغش طوقتالو ایله حکومتز علم هنر نوغریلرنده الوغ آچیلر صرف ایوب کوب طرشلقلر کورساتور. شول وقتلرده بزگده برگه برگه اش کوررگه تیوشلی. قزلرمزغه نیندی هنر و اوقولر کیرهك مونی ده اعتبارغه آلو، مسلمانچه علملری یاخشی بولغانلرون روسچه خصوصی اوله رق هر قایده اوچیتلنیتسه لکگه حاضرلرگه کیرهك. بو توغورده آبروم ملاحظه لر لازم. آلا ی بولماغانده

ینه، بولرده بوزوق بر اعتقاد بارکه، عوامی بولسون، خواصی بولسون: «ایکی حرم که بارغان، حجر اسودنی اوبکان کشینک گناهی قالمی» دیلر. حج که باروب کیلگانلر یا که آنده باررغه کوچی یتمگانلر حقنده: «هر کون بیش نماز اوقوسه جمیع گناهلرینه کفارت بولور» دیلر. آلتی شهر خلقی تماما شول اعتقاده بولغانلقدن بولر هر تورلی زور گناهلرنی برده قوقیچه قیلازلر. هیچ بر وجدان کوتره آلماسلق ناچار اشلرنی برده تارتمیچه اشلیر. منه شول بوزوق اعتقاد آرقاسنده خلقنگ اخلاق بوزلا. ظلم، جبر؛ الله و بنده حقنه تعدی قیلورلر کوجیه.

باشنده آرنه عقلی بولغان، میی سلامت بر کشی: شارع حکیم بولغان الله، عالم و مدبر رسول حقنده شوندی بر سوز سویلهر که جرأت آیه آلماسه کیرهک. خدا و رسول بولسونده نیچک ایتوب بنده لرنگ بوزقلق قیلورلرینه شوندی کیچک یول آچوب بیرسون؛!

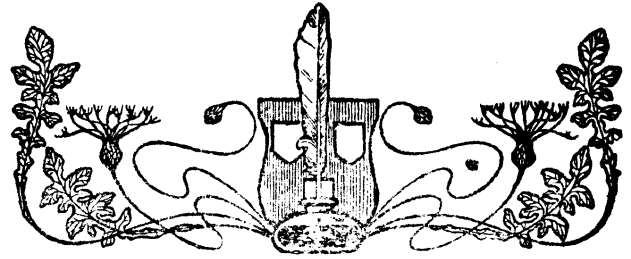
بو اعتقادی اسلام دینه، اسلام شریعتنه اسناد قیلوجیلر. یاخشی بلسونلر که، الله رب العالمین حضرتلری و آنگ پیغمبری کیشیلرنی یولدن چقارلرلر، گناه و معصیت ایشکی آچارلق منطقسز سوزنی سویله و دن پاک و منزهر در.

مین، بیگ کوب بایتیجه لرنی بوزقلق و فاحشه لک یولنده کوردم. اوزمچه نضیحت قیلا باشلادم ایسه، آرز یوغاریده ذکر ایتلگان اعتقادلرن اسباب ایتوب میگا قارشی جواب بیرلر. توبن صنف خلقلرده، اوقوغان نمازلرن ایسکه توشروب اوزلرن آقیلر. خلق بیگ نادان: قلم توتوب اوز اسمن یازارلق و تور کیچه

کتابلرنی اوقورلرلر کیشیلر یوزگه بر (۱۱۱) قدرده یوق. درست، هر اویده و هر شورلکده بره قرآن طوراً. فقط مونی اوقوجیلر عمل قیلوجیلر یوق. اگر قرآننگ اوقوب عمل قیلو ایچون یبارلگان بر کتاب ایکنلگی آکلانسه اولچاقده بوزوق اعتقادلرغه یولده قالماس ایدی.

ینه: زور و مهم اشلر بلن، لزومسز و اهمیتسز نرسالرنی آیرا آلمیلر دیمش ایدک. بو درست، بوگا مثالرده تابولاجق. بوگا مثال اوچون چیتکه کیشمیچه بر نیچه مرتبه کوز آلمدن اوتکان بر اشنیکنه مثال کورسه تیم: بولر قبلهغه تابان آباق صوزوب اوطورونی؛ کشی اولترو، زنا قیلو، قمار اویناو، اوغریلق قیلو کبی اشلردن ده یامانراق کورلر. حتی قبلهغه آباق اوزاتقان کشی کافر بولا، دیوچیلرده بار! . . . .

خلاصه آلتی شهر خلقی اسلامیتدن بر ایکی فرسخ چیتده رهک طورالر تهلی. توغری یولغه یاقلاشو اوچون ایک برنجی واسطه ملی مکتب، ملی تریه، قرآن و حدیث در.

آلتی شهر تورکلری

بوندن مگ یلار اول؛ تورک و اسلام عالمی، «دین» لرینگ قدسیتن، علویتن آکلاب، قرآن و حدیث موجبچه عمل قیلوب طورغان چاقلرده اشلری بیگ یاخشی ایدی. اسلام دینی نگ هدایتی آرقاسنده: آقندن قارانی، حلالدن حرامنی آجراتور، اخلاق و مدنیتچه کون تون آله. آطلاب طورر ایدیلر. شوکت و عظمتلری کوجیه یگاندن کوجیه یور ایدی.

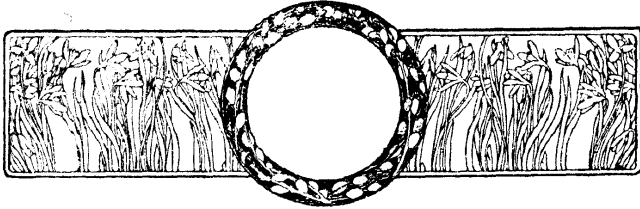
آلتی شهر خلقی ده تورک و مسلماندرلر. فقط، بولرده اسلامیتنگ اول کونگی روحی قالمغان. حتی اسلامیتنگ نیدن عبارت ایکنلگن یله آکلامیلر. دین و شریعت بلن برده مناسبتی بولماغان بلکه اسلام روحینه بتونلی خلاف بولغان «خرافه» لرنی «دین» اورنده صاقلاب طورالر. طیبی درکه، موندی «دین» کشیننی سعادتکه ایرشدره آلمی. شوگا کوره، بولرنگ بو کونگی حاللاری بیگ ناچاردر. بولر، زور اشلرنی کچکنه، کچکنه گنه اشلرنی زور ایتوب کورلر؛ اورتا یولدن چوب افراط و تفریطلرغه کروپ کیتلر.

دینی و اعتقادی مسئلهلر، کتابدن قرآن دن آتوب توکل، بلکه آنا آتاری آغزندن ایشته ایشته، نسلدن نسلگه کوچوب کیلگانلکدن اسلام دینی باشقه بر توس آلمان بولا.

اسلام دینی نگ حقیقتی قانونلری بلن تاشدرلرلر، کوکلر که چن اسلام روحی برله شددرلک مکتب و مدرسهلر، معلم و مراییلر یوق. شون سببلی دینلری، تاریخلری بتونلی دیورلک خرافت و آکیتلردن عبارت بولا.

ملالری ایسه بو یولده رهبرلک ایته آلمیلر، (رهبرلک ایتسه لده مطلوبچه توکل). دین کتابی بولغان قرآنی آکلاب اوقومیلر. تفسیر و حدیث علملری اوگره نیمیلر. سندسز حدیثلر، مصنفلری معلوم بولماغان کتابلر بلن عمل قیلازلر. خلقنی ده شول اوزلری بلگان یولغه سوق ایتلر. حتی قرآن و حدیثنگ نی اوچون ایندرلگانلکده آکلامیلر. شول سببلی آتوردن استفاده قیلا آلمیلر. تورلی آورولرغه طومار ایتوب تاغو، سویدرکچلر یازو کبی اورنلرده استعمال قیلوب قرآننگ شرفن یوغالتالر.

«شامی» نگ اوزن «اتحاد و ترقی» جمعیتہ نسبت بیروی
قیلندن «آلتی شهر» کہ ہجرت ایتوجیلر خلقنگ آبروین قازانور
اوجون اوزلرن شولای «امام» دیب تقدیم قیلغانلرمی؟ بلوجیلر
شوشی توغریده اوز فکرلرن یازسونلر ایدی .
نوشروان یاشف

دینی مسئلہ

۱

سوز بسکری

«یر، تجارت، صناعت نالوغرینی زکاتدن حساب ایتمک
ممکنی؟ اگرده ممکن توگل ایسه، سودا گرلر، ایگونیجیلر حقندہ
زکات عشر کی فرضلر ظلم اولماز می؟» سؤللری ۱۹۱۵ سنہ
نویابر ۱۵دہ چیقمش ۲۲نجی عدد «شورا» دہ، ۷۰۲ صحیفہ سنده
عرض قیلنمش ایدی .

مسئلہ - مطبوعات صحیفہلرنده یا کئی ایسده، خلق فکرندہ
سودا گرلر آغزنده اسکی اولسه کرک .

«یا کئی ہم اہمیتلی مسئلہ» حقندہ ذاکر افندی آیوخان
جنابلرینگ اجتہادیلہ حاضرلنمش جوابگ «شورا» صحیفہلرنده
نشر قیلنہ چنی دہ ادارہ طرفندن وعد قیلنمش ایدی . باشلاندى،
سویبلہ نور، نہایت مسئلہ حل قیلنور دیدم دہ، جوابگ ظہورینہ
منتظر قالدہ .

لکن سنہ باشندہ «شورا» علی العادہ بدن کیسلدی . جواب
درج قیلنمش اولگی عدینی اوقومق، بوگا کورہ، بگا ممکن
اولمامش ایدی .

مرحوم حسن افندی حضرتلرینگ جنازہ سنہ، محترم عائلہ سنک
ہم دہ قارنداشلرینگ تعزیه سنہ وارہش ایدم . آچورینلر خانہ سنده
محترم عبداللہ حضرت سلیمان جنابلریلہ بر نیچہ دفعہ صحبت
ایتدک . یاش حضرتگ دلاتیلہ، اولگی عدد «شورا» دہ محترم
ذاکر افندی آیوخان جنابلرینگ جوابلرینی اوقودم .

یاش قلملہ یازلش ییگوک اوزون مقالہ بی بلکہ اولگی دفعہ دہدہ
اوقوب چیقار ایدم، لکن ۱۴نجی صحیفہ دہ «لوکان المطعم بن
عدی حیا وکلمنی فی ہولاء التنی لرتکتہم لہ» حدیثدہ «التنی»

.*

«آلتی شهر» مسلمانلری : «پیران یارکندہ . عزیزان
کاشغر . غازیان آقسو، شہیدان خوتن» سوزلرینی ضرب مثل اورتدہ
سویلیار . یارکندہ، پیرلری؛ کاشغر، عزیزلری؛ آقسو، غازیلری؛
خوتن دہ شہیدلری برلہ مشہور دیمکدر . «آلتی شهر» مسلمانلری
مز ارلرغہ زیادہ حرمت کورسہ تہلر . آنلرینی اوزلرینہ یاردمچی
دیبلہلر . مدد طلب قیلار . شول سیکہ مبنی بولسہ کیرہک کہ،
بولر ممکن قدر مزارلرینی کوبہ تیرورگہ طرشالر . طیبعدرکہ، انسان
اوزینہ فائدہلی دیبلہلر نرسہ سینگ آرتقان یاراتا .
بو کبی مزارلر بو یردہ چیکسز کوب بولغانلقدن صانارغہ
حاجت کورمیش ، بو اش ممکن دہ توگل . حاضرگہ ، بارندن دہ
عجبرہک طویلغان خوتن اطرافندہ غی مزارلرینغہ یازوب طورام :
«آلتی شهر» خلقی خوتن تیرہ سنده کی مزارلرینی شوشی
کشیلرگہ نسبت بیرہلر :

امام جعفر صادق ، امام محمد غزالی ، امام جعفر طیار امام
محمد تقی ، امام محمد تقی ، امام عاصم ، امام ہاشم ، امام موسی کاظم ،
امام محی الدین ، امام قوام الدین ، امام ناصر الدین ، امام ظہور الدین ،
امام شکور الدین ، امام افتخ ، امام ابراہیم ، امام عسکری ،
سلطان سعید آنا، کلان خواجہ ، فخرالدین خواجہ ، آلتون بزرک
خواجہ .

منہ بولر صانانغان اسملر، اماملر آراسنده «اتمہ اتنی عشر»
دن امام جعفر صادق ، امام محمد الجواد - التقی و امام (ہادی نی
ارادہ قیلسلر کیرہک) التقی ، امام موسی کاظم ، امام حسن عسکری
کبی مشہور ذاتلرد . بار .

امام جعفر صادق حضرتلرینگ قبری مدیندہ ایکانلگی تاریخ
بلہن ثابت ؛ تقی و تقی حضرتلری دہ موصل بلہن بغداد آراسنده
«سامرا» شہرندہ مدفون ، موسی کاظم حضرتلرینگ قبری دہ
«بغداد» دہ ایکانی معلوم .

اگر «آلتی شهر» خلقی مذکور اسملرینی باشقہ کشیلرگہ
نسبت بیرسہلر، یعنی شول اسمدہ باشقہ برہ ولرینی ارادہ قیلسہلر،
یازارغہ حاجت دہ کورمہس ایدم . لکن آلر بو اسملردن مشہور
و معروف اماملرینی ارادہ قیلار . آنلرینگ عربستاندن کیلوب
بو یردہ قالورن دعوا ایتلر . شویبلہ کہ : مذکور اماملر بر بر
آرتلی «آلتی شهر» کہ کیلوب «دین» اوگرہ تکانلر . اجرای ہمہ
اللہ اوجون غزات قیلوب بعضیلری شہید بولغانلر دیہ اعتقاد
قیلار !

ینہ : نیندی کشی ایکانی معلوم بولماغان اسملرگہ «امام»
سوزن اضافہ قیلولری دہ ییک عجب . بو قایدن کیلگان : یوقسہ ؛

ممنون اولدم؛ محترم ذا کرافندی آیوخانگ ضبیطی البتہ خطا اولسه کرک دیدم. بر نیچه جہتدن:

(۱) روایتلرک ہیج برنده «الثنی» سوزی یوقدر. یالکنز شو مشهور حدیثده توگل، بلکه ہیج بر حدیثده یوقدر. (ث ن ی) مادهسندن بایناق کلمه لر قرآن کریمده همده حدیثلرده وار ایسهده، «الثنی» سوزی یوقدر.

(۲) الثنی سوزی مفرددر. قاموسگ بیاتنه کوره، جمعی تیهدر. بوکا کوره «هولاء الثنی» ترکیبی لغت جهتیهده غایت فاحش خطادر. شارع حکیمگ لسانیده روایتلرک لسانیده او قدر فاحش خطالردن البتہ معصوم اولسه کرک.

(۳) الثنی سوزی، قاموسگ بیاتنه کوره، «الذی بعد السید، و من لا رأی له ولا عقل، و الفاسد من الرأی» معنارندهدر.

دیمک، الثنی سوزینگ اوج معناسی وارددر: اصلی یوق، اساسی یوق بوزوق فکر معناسنده اولور؛ عقلی یوق رأیی یوق آدم معناسنده اولور؛ همده درجهسی سیدلر درجهسندن دون، یعنی مهم مسئلهلرده سوزی معتبر توگل آدم معناسنده اولور

بوکا کوره، معنی جهتیهده الثنی سوزی حدیثده درست اولاماز. چونکه بدر اسپرلی قریشک اڭ بویوک طبقهسندن ایدی. بدر قصهسنده محمد بن جریر الطبری حضرتلری دیمش: «لم یتخلف من اشراف قریش احد، الا ان ابا لهب قد تخلف». مشهور مشاوره ساعتارنده بدر اسپرلی حقنده حضرت عمر «فان هولاء ائمة الکفر و صنادیدها» دیمش ایدی.

(۴) رسول کریم نبی امین علیه الصلاة والسلام حضرتلری اوزرنده مطعم بن عدی جنابلرینک ایکی نعمتی وار ایدی.

بری: بیض بن عامر بن هاشم قلمیله یازلمش مشهور معاهده کاغذینی نقض ایدوب، هم رسول علیه الصلاة والسلام حضرتلرینی، هم بوتون مسلمانلری هم مسلمانلرک طرفدارلرینی محبوسلکدن خلاص ایتمک بولنده سعی ایتمش ایکی اوج آدمک اڭ بویوکی مطعم بن عدی حضرتلری ایدی.

دیگری: اڭ زحمتلی مشقتلی کونلرنده رسول کریم حضرتلرینی مطعم بن عدی حمایه ایتدی. بر وقت قریشک ادبسنلکلری اذالری حدوددن آشدی؛ رسول کریم علیه الصلاة والسلام حضرتلری مکبئی براقق فکرینه کیلوب بویوک قبیللرک هر برینه مزاجمت ایتمش ایسهده، قریشدن قورقوب، هیج بری قبول ایتمک کرامتته نائل اولمادی. غایت آغر مشقتلر ایچنده طائفدن قایتور ایکن، رسول کریم علیه الصلاة والسلام حضرتلری مطعم بن عدی جوارنده یعنی حمایهسنده مکة مکرمه شهرینه

سوزینی «الثنی» ایتوب ضبیطی بنی طوقتاندی.

تعجب ایتدم، غایت غریب سوز - بنم ایچون باکئی برکشف اولایق ایدی. شو کونه قدر او سوزدن تمام غفلتم آغرلنیده بگا البتہ شدتله تأثیر ایده چک ایدی.

غایت مشهور حدیثگ سوزلرنده ایکی روایت ثابت ایسه، برندن بنم غفلتم بنم قلبمه شدتلی بر ضربه ایندره چک ایدی. حیرتله قالدقم. مرحوم محترم حسن افندیگ کتبخانهسنة عجله ایتدم. حدیث کتابلرینهده، قرآن کریم تفسیرلرینهده. «لسان العرب» جلدلرینهده مراجعت ایتدم. لکن «الثنی» سوزینی هیج برنده بولامادم. آلایده قناعت ایتمهدهم، قلبم قرارینی بولامادی. اوز کتبخانهمه عجله ایتدم.

کتبخانهم حدیث، تفسیر، لغت جهتیهده غایت بایدر. اوز «هفتیک» لرمه مراجعت زحمتلریده آساندر. قایتدم، کتابلرمه مراجعت ایتدم.

«الثنی» سوزنده یالکنز ایکی روایت وارددر. روایتلرک اختلافیده ماده جهتیهده توگل، بلکه یالکنر هیث جهتیهدهدر. بری: ایکی نونک فتحهسی، اورتاده تانک سکونیه: «الثنی» در.

سوزک معناسی آفت، مصیبت اولور ایسه، اوبله کلمه لرک جمعلری عمومیتله «فعلی» وزنده اولور: مریضک جمعی-مرضی؛ «میت» ک جمعی موتی؛ جاهلک - جهلا؛ احمقک - حمقی؛ «متن - تن» سوزلرینک جمعلری تنی اولور.

«فعلی» جمعلرنده مفردلرک وزنلری معتبر توگل، بلکه معنیده آفت بولنمق معتبردر. «مصروع» سوزینگ جمعیده «صرعی» اولور؛ مقتولکده جمعی «قتلی» اولور.

روایتلرک دیگری: «الثنن» روایتدر. اولگی ایکی نون اورتاسنده تا، سوک ایکی نون اورتاسنده جمع یاسی.

حافظ الامه امام احمد حضرتلرینک مسندنده، ۴ نجی جلدنده، ۸۰ نجی صحیفهده، جبر بن المطعم حضرتلرینک ۳ نجی حدیثی اولمق اوزره «عن النبی صلی الله علیه وسلم قال: لو کان المطعم بن عدی حیا فکلمنی فی هولاء الثنن اطلقتهم له» عبارهسیله روایت قیلنمشدر.

«انما المشرکون نجس» آیت کریمهسنگ حکمیله اولسه کرک، شارع حکیم رسول کریم علیه الصلاة والسلام حضرتلری بدر اسپرلی حقنده «هولاء الثنی» دیمشدر.

احتمال برلرینک همهسنة مراجعتلرم برکهسنده حدیثک سوزلرینه قلبم قرار ایتدی. غفلت قایتولری کولمندن طارالدی،

اوزینک سعادت خانه‌سنة داخل اولای بیلدی .

مطمع بن عدی حضرتلرینک شو بویوک ایکی نعمته تشکر هم مقابله یولیه ، بدر اسیرلری حقنده «لوکان المطعم بن عدی حیا وکلمنی فی هولاء التتی لترکتهم له» دیدی شارع کریم علیه الصلاة والسلام حضرتلری .

غلبه دقیقه‌سنة ، هم‌ده سبقت ایتمش احسانلره مقابله مقامنه «هولاء التتی» سوزی البته هیچ بر جهته مناسب اولماز ایدی . چونکه دونلره غلبه ایتمک بویوک غایبه دگدر؛ اهمیتلری یوق ، اعتبارلری آز آدملری آزاد ایتمک همته‌ده ، عربلرک او کونگی عادتلرینه کبرلرینه کوره ، او قدر بویوک نعمت حساب قیلماز ایدی . بوکا کورد ، «فی هولاء التتی» سوزی هیچ بر جهته طوغری توگدر . روایت جهته‌ده ، لغت جهته‌ده ، تاریخ جهته‌ده ، مقام جهته‌ده خطادر .

شو حدیث - حدیث کتابلرینک هر برنده واردز ، غایت مشهوردر ، «التتی» سوزی‌ده حاشیه‌لرده شرحلرده ، حتی لغت کتابلرینده تمام مضبوطدر . «التتی» سوزی هیچ بر یرده یوقدر . خطاطق وجهلرینی صایبق زحمتلرینه‌ده هیچ بر حاجت یوقدر . لیکن محترم ذا کرافدی آیوخانک قلم‌ده جسارته کوره ، هم‌ده حدیث سوزلرینک مخصوص حرمتلرینه کوره ، خطاطق وجهلرینی تفصیل ایتم .

تادیگ‌ده حدودی واردر . عادی سوزلری قرائت یا حکایت ایدر ایکی ، انسان خطا ایدر ایسه ، یاخود لحن ایدر ایسه ، تنبیه ایتمک درستله مک اهل ادب نظرنده خلاف ادب حرکتلردن حساب قیلنور . ادب هم کرم مجلسلرینده لغت خطالرینی آرامق بولنماز . لیکن قرآن کریمک آیت کریمه‌لری شارع حکیمک حدیثلری مستنادر ، یاخود مستثنی اولمق لازمدر .

ادب مجلسلرینک ادبلرینی بیان بولنده ادیبلرک بری دیمش : ومصالح الشكل لدى الحكایه غیر حدیث المصطفی و الایه من غیر اذن منه او قرینه قد فاته الادب و السکینه . متن حدیث‌ده «التتی» سوزینک خطاطق وجهلرینی بوکا کوره جسارته یازدم .

حدیث عباره‌سندده کوکلم فرار ایتمکدن سوک، زکات مسئله‌سی حقنده یازلمش اوزون مقاله‌یی تکرار مطالعه ایده‌جک اولدم . لیکن اولگی عدد «شورا» بن‌ده یوق ایدی . صوراشدم ، آرامد ، نهایت ایول ۷ده اولگی عدد «شورا» طابولدی .

۲۲ نجی عدد «شورا»‌ده کی سؤالری ، اولگی عددده کی جوابلری البته دقتله مطالعه ایتم . اشتباه یولیه عرض قیلتمش سؤالر ، دیلم ، اهمیتلی ایسه‌ده ، جواب یولیه یازلمش جسارتلی

سوزلر قناعت یرده ییلورلک توگل ایدی .

سؤالری جوابلریله مقایسه ایتم . خاطرهمه اناجیل‌ده منقول مشهور سؤال جواب قصه‌سی خطور اییدی . متی انجیلنده ، ۲۲ نجی اصحاح‌ده ، (۱۵ - ۲۲) آیتلرینده قصه شویله نقل قیلنمشدر :

۱۵ - حیثذ ذهب المریسیون ، و مشاوروا علیه ، لکی یصطاووه بکلمة .

۱۶ - فارسلاوا الیه تلامیذهم و الهیروودسیین ، قائلین : یا معلم قد علمنا انک محق ، و تعلم طریق الله بالحق ، ولا تبالی باحد ، ولا تنظر الی وجوه الناس .

۱۷ - فقل لنا ماذا تظن ، هل يجوز لنا ان نعطي الجزية لقیصر ، ام لا ؟

۱۸ - فعلم عیسی شرمهم ، فقال لما ذا تجربونتی یا مراؤون ؟

۱۹ - ارونی نقد الجزیه ! فأتوه بدینار .

۲۰ - فقال لهم عیسی لمن هذه الصورة و الکتابه ؟

۲۱ - قالوا : لقیصر . حیثذ قال لهم : اوفوا مالقیصر لقیصر ، وما لله !

۲۲ - فلما سمعوا تعجبوا ، و ترکوه وانصرفوا .

اناجیلک روایتنه کوره ، عیسی علیه الصلاة والسلام حضرتلرینی مکر طوزاقلرینه توشورمک قصدیله ، دشمنلری فریسیلر اوزلرینک تاملدیلرینی هم‌ده هیروودیانلری عیسی علیه السلام حضورینه کوندوزمشلر .

فریسیلر روما قیصرلرینه اطاعت ایتمه‌مک طرفدارلری اولوب ، هیروودیانلر روما قیصرلرینه اطاعت طرفدارلری ایدی . شو زمان لسانیهلر تعبیر ایدر ایسه‌ک ، فریسیلر صول پارتیه اعضائری اولوب ، هیروودیانلر اولک پارتیه آدملری ایدی .

سیاسی ایکی پارتیه آدملری عیسی حضورینه کلوب دیدیلر : یا معلم ، سویله بزه ، روما قیصرلرینه جزیه یرمک ، نالوغلرینی توله‌مک بزه جائز اولورمی ؟

تورات‌ده ، تشبیه الاشتراع سفرینک ۱۷ نجی سوره‌سندده ، ۱۵ نجی آیت‌ده موسی علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک شریعتنه کوره ، یات یرلک پادشاهلره اطاعت ایتمک یهودلره حرام ایدی .

فریسیلرک سؤالرینه عیسی علیه السلامک جوابی تورات حکمنه موافق اولاجق ایسه . روما قیصرلرینه جزیه یرمک جائز دگدر دیمک لازم اولاجق ایدی . عیسی علیه السلام بویله دیه‌جک ایسه ، قیصر مأمورلری عیسی علیه السلامنی قتل ایتمه‌چکلر ، حبس ایتمه‌چکلر ایدی . یعنی عیسی علیه السلام صوراوچیلرک

شیلر منصور دگدر. بوگا کورہ، حکم زکاتدن مستنادر، بلکہ مستثنی اولمق لازمدر، یاخود آیت کریمہلرک عمومنه مباحات داخل دگدر.

اگرده آغاچلق مباح اولماسه، بلکہ بر آدم اوزینک خصوصی ملک یرنده اوطنلق ایچون آغاچ اوسدرر ایسه، اوقت اوطنندن عشر واجیلگی فقه کتابلرندہ آچیق تصریح قیلنمشدر.

قدرت الاهیہ الیله، یاخود، دیهلم، طبیعت تدبیریلہ خوب کبی ثمار کبی شیلر خلق قیلنمش ایکن، البتہ انسانلره حیوانلره غدا اولمق ایچون خلق قیلنمشدر. لکن یر یوزنده اورمانلر، باغچلر، جنتلر آغاچلقلر خلق قیلنمش ایکن، کیسمک یاقمق ایچون توگل، بلکہ انسانلرک حیوانلرک حیاتلرینہ لازم اولاقق مادهلری حاضرلہمک تحلیل ایتمک ایچون خلق قیلنمشدر.

بوگا کورہ «آغاچلردن زکات ویرکز!» تعبیری شارح حکیمک لسان ادبندہ وارد اولاماز. چونکہ لسان تشریح الوهیتک بویوک مقصدلرینہ مخالف اولماز.

اوطنلق ایچون صرف قیلنمشق آغاچلر عدالتلی برکتلی ہیئت اجتماعیلده مباح اولور، یعنی همه انسانلر آراسندہ مشترک برکت اولور. مباحده زکات، عشر کبی حصہلر منصور دگدر.

لکن بر انسان اوزینک خصوصی ملک یرینی آغاچلق قیلوب، آغاچلرینی اوطنلق ایچون کیسهر ایسه، قران کریمک آیت کریمہسنگ آچیق حکمنہ کورہ، اوطنندن عشر واجب اولور. حنفیلرک بدائع کبی ہدایہ کبی الک معتبر کتابلرندہ شو مسئلہ تصریح قیلنمشدر. اوطنون مسئلہسہ حنفیلرک سوزلری غایت اساسیلدر. بوگا کورہ، ۱۱ نجی صحیفہده اولگی الٹی یول جواب منبرینہ علم قلمنہ مناسب اولماسہ کرک.

یگوک اوزون مقاله زحمت سزگنہ عجلہ قلمیلہ یازلمش اولسہ کرک. قران کریمک آیت کریمہلری حقندہ، شارح حکیمک حدیثلری سننلری حقندہده فقه کتابلرندہ آچیق بیان قیلنمش مسئلہلر حقندہده محترم ذا کر افندی آیوخان جنابلرینک سوزلری قناعت ویرہ یامک شرفندن محرومدر.

اسلامیتک زکات کبی، عشر کبی، خمس کبی غایت حکمتلی مؤسسہلرینہ نالوغ کبی یات اسملری طاقمق جسارتی، حریت دعوالرینہ کورہ، دیهلم، جائزدر. لکن زکات ایله نالوغلری آیورماق قصوری جواب قلملرینہ، خصوصاً ذا کر افندی آیوخان کبی فقه مذہبلرینک ہمہسیلہ اشتغال ایچوچی یاش مجتہدلره ہمتلی معلملره مناسب توگدر.

نالوغ-اسلامک زکاتنہ عشرینہ ہیچ بر صورتلہ معارض اولاماز. یر نالوغی-یرک مؤونہسیدر، یردن استفادہ ایتمک حقنہ

مکر طوزاقلرینہ توشہچک، خائنلرک مقصدلریده حاصل اولاقق ایدی.

لکن رسول حکیم عیسی علیہ السلام خائنلرک مکرلرینی آکلادی. ہم حق ہم الزامی جواب ویرمک یولیلہ «قیصرلرک حقلرینی قیصرہ، اللہک حقلرینی اللہک اوزینہ ویرکز!» دیدی. حاجی احمد افندی امیرک سؤللری، ذا کر افندی آیوخانک جوابلری بر نیچہ جہتدن اماجیلک سؤل جواب قصہسنہ مشاہددر. درست، حاجی احمد افندی امیرک سؤللری مکر یولیلہ توگل. لکن ایکی حق، بری حکومت نالوغی، بری شارعک زکاتی، تعارض ایتمکدن صوگ، ظلم اولمق جبر اولمق نیچون یالککز شارعک زکاتنہ توجیہ قیلندی؟

حکومتدن خوفک تأثیری بولنمش ایسه، شارح حضورندہ تأدب وظیفہسیلہ لاقل «ایکی حقندن بری ظلم اولمازی؟» دیمک ادب اقتضاسی دگلمی ایدی؟

سؤل مقامندہ، دیهلم، هر تعبیر جائزدر. لکن هر جوابک اوزینہ کورہ، رعایہسی لازم ادبلری وارددر. محترم ذا کر افندی آیوخان جنابلرینک جوابلرندہ رعایہسی لازم اسلوبلری بن کورمہدم. عیسی علیہ الصلاة والسلام شریعتندہ فرض یا واجب صدقہ یوق ایدی. نصرانیتندہ صدقہلرک ہمہسی نافلہدر، تطوعدر. نصرانیتک تطوع حکمارینکده قدسیتی حضورندہ عیسی علیہ السلام حضرتلری تأدب ایوب، قیصرلرک نالوغلری یاتندہ نافلہ صدقہلریده اسقاط ایتمہدی. ذا کر افندی آیوخان جنابلری ایسه، زہمستوالرک نالوغلری یاتندہ اسلامیتک الک بویوک رکنلرینیده الک قطعی فرضلرینیده اسقاط ایتمک جسارتنہ اقدام ایده ییلدی.

الک بویوک بر رسولک جوابیلہ، بزم کبی عادی بر معلمک جوابی آراسندہ شو قدر فاحش تفاوتک سببی نہدر؟

صوگرہ، جواب منبرندہ محترم ذا کر افندی آیوخانک لسانی علم منبرلرینہ او قدر مناسب اولماسہ کرک. خصوصاً، ۱۱ نجی صحیفہده، اولگی باغانہده اولگی الٹی یول-علم منبری اوزرندہ، فقیہلرک یوزلرینہ خطاب یولیلہ سویلہنہچک توگدر. فقیہلرک مذہبلرینہ ذا کر افندی آیوخان جنابلرینک اعتراضلری اکثری مساهلہ قلمیلہ یازلمش، صیای ملاحظہ لسانیلہ سویلنمش اولسہ کرک.

مثلاً: اوطنون کبی مباحلری آیت کریمہلرک عمومندن فقیہلرک استثنالرینہ ۱۰ نجی صحیفہده ایکنجی باغانہ اخیرندہ ذا کر افندیکن اعتراضی اوقدر قوتلی اولماسہ کرک.

چونکہ اوطنون کبی، قاض کبی مباحلرک ہمہسی انسانلرک ہمہسی آراسندہ مشترکدر. مباحلرندہ زکات کبی، عشر کبی

صحیفه‌لرنده بر نیچه مقاله نشر ایده‌یم دیدم.

زکات اسلامک الڭ بویوک الڭ مهم بر رکنیدر. اوزون حقنده (۱) اوزون بر کتاب یازدم. مهم هم مشکل مسئله‌لرینی حل ایتم، یاخود، حل ایتمک یولنده اجتهاد ایتم. روزه مسئله‌لری اسلامیت دیناسنده کونلرک برنده حل قیلنه ییلور ایسه، انشاءالله، بنم کتابم جوابلرینه موافق صورت ده حل قیلنه چقدر. «اوزون کونلرده روزه» کتابم جهتندن بنم قلمم بنم ایمانم تمام مطمئنیدر. مطبوعات صحیفه‌لرنده دینی مسئله‌لره دائر نشر قیلنه چق مقاله‌لرمی موضوعلرک برینه حصر ایتمه‌مک آرزویله، زکات مسئله‌سندن مقدم، ربا مسئله‌سی، تعدد زوجات مسئله‌سی حقنده علی الاختصار بر نیچه سوز عرض ایتمیم.

ربا مسئله‌سی حقنده «شورا» صحیفه‌لرنده اوزون اوزون متعدد مقاله‌لر نشر قیلندی. لکن شو کونگی باقلرک معامله‌لرینی اسلامیت نظرنده حل ایته ییله چک بر سوز «شورا» مقاله‌لرنده یوق اییدی.

داملا شهاب الدین حضرت شرف امضاسیله تعدد زوجات حقنده «شورا» ده بر سؤال نشر قیلنمش اییدی. بر وقت، شو مهم مسئله مناسبیله بنده بر نیچه مقاله نشر ایتمش ایدم. شو کون «شورا» صحیفه‌لرنده تعدد زوجات مسئله‌سنده ده رأیمی برر مقاله‌ده عرض ایده‌یم.

ربا، تعدد زوجات، زکات مسئله‌لرنده بیان انشاءالله مناظره اصولیله اولماز، بلکه بیان یویله اولور.

موسی جاراالله. ایول ۱۷ ده ۱۹۱۶ سنه، پتروغراد.

عبرتلی سوزلر:

اوج آلو، هر قباحت‌گه کوره‌ده قباحتره کدر. آدم اوغلی اگرده اوزینک ایسروک وقتینی عقلی برله کوره آله اییدی، بتون دینانی بیرسه‌لرده ایسزماز اییدی. عقللی کشی شولدرکه باشقه‌لرغه اینگیلمک قیلور. چن فقیر، فقیر بولودن قورقوجی بایدر. مسعود باشا ایچون کوب آچمه تابوب کوب بتر و لازم توگل بلکه بارینه قناعت قیلور، اقتصادغه رعایت ایتو بیته‌در. بر آدمنی کیمسوتورگه تله‌سه‌گر آنک اورتنده اوزگرنی فرض قیلگر.

(۱) مقصود «اوزون کونلرده روزه حقنده»، دیک بولسه کیره‌مک. «شورا».

مقابل تعیین قیلنمش مشروع هم مقبول بر وظیفه‌در؛ تجارت نالوغی - حقوقک مؤونه‌سیدر. مملکت ایچنده حقوق عامه‌دن استفاده ایتمک مقابله‌ینه تعیین قیلنمش مشروع بر وظیفه‌در.

حقوقلرک بری، فائده‌لرک بری مقابله‌ینه دفع قیلناچق مال - هیچ بر صورته زکات اولماز. زکات‌ده خالص اولمق، یعنی حق یاخود فائده مقابله‌ینه اولماق لازمدر.

سوکره زکات‌ده عشرده اسلامیت شرطدر. زکات‌ده عشرده عبادت معنایی اصلدر.

دولتلرک هر برنده، اسلام دولتی اولسه‌ده اولماسه‌ده، خلقتک همه‌سنه برابر اولمق اوزره، نالوغلر توزیع قیلنور. شو کونگی نالوغلر، بزم فقیهلرک لسانیه‌یه تعبیر ایدر ایسه‌ک، ضریبه یاخود نایبه تسمیه قیلنور.

ضریبه سوزی نالوغ سوزینک حرفیاً ترجمه‌سیدر. اولگی عصرلرک هر برنده ضریبه‌لر وار اییدی. هیچ بری هیچ بر وقت فرض واجب زکاتلره تطوع صدقه‌لره معارض اولمادی. خلف قیلنمادی.

محترم ذا کر افندی آیو خان جنابلری تکلفانی بر طرفه براقوب، مذهب اماملریله اوزینک شریک‌لری کچی صحبت ایدر. الفت حاصل اولدقندن سوک دیه‌لم، کلفت ساقطدر؛ لکن احترام باقی اولمق لازم اولسه کرک. اهل اجتهاد سوزلرینک قیمت علمیه‌لرینی انکار ایتمک تهوری‌ده حاجت اولماسه کرک. مذهب اماملرینک حضورنده تز چوکمک ادبلرندن باش طارتمق طغیانیه‌ده فائده‌سز بر حرکت اولسه کرک.

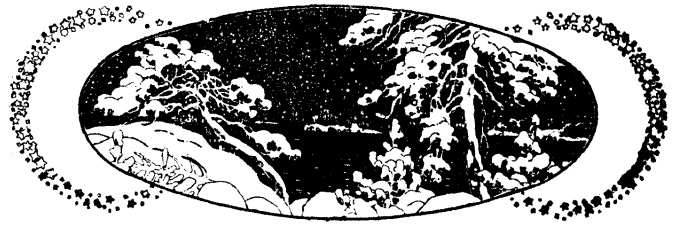
درست، تقلید ایتمک، یعنی مذهب اماملرینک سوزلریله اللرمزی آیاقلرمزی، عقللرمزی، اختیارلرمزی باغلامق جائز توگلدر.

لکن مذهب اماملرینک غایت بویوک عقللرندن غایت کیک معلوماتلرندن عمرلرملرک نهایی‌لرینه قدر استفاده ایتمک لازمدر، بویوک شرفدر.

تقلید مسکنتیه، تقلید اساریله - استفاده همتری آراسنده تفاوت غایت بویوک اولسه کرک.

اوزون مقاله سوزلرینه انتقاد یویله عرض قیلنه چق ملاحظه‌لرم بوراده تمام اولدی.

غایت بویوک، هم‌ده روسیه مسلمانلرینک ملی دینی حاجتلرینی نامین جهتیله فوق الغایه مهم موضوع‌ده اوز رأیمی، اگرده موفق اولور ایسه‌م، قرآن کریمک شارح حکیمک قطعی قرارینی سوک سوزینی بیان ایتمک آرزویله، زکات مسئله‌سی حقنده «شورا»

تورکستاندہ نیندی نرسہ ترقی ایتکان ؟

شول، سؤالغہ جوابا: «حاضرگی کونده تورکستاندہ ترقی ایتکان نرسہ شبہسز تہمہکی تارتودر» دیب، ایتہ آلامز، علوم و معارفدن فرسخلرچہ آرتدہ قالغان «تورکستان»، «تہمہکی» تارتوغہ شویله بر آلدہ کیتمکدہ درکہ، بو قباحتنی یازوب بترمک امکان خارچندہ در.

تورکستاندہ «تہمہکی» تارتودہ ایکی توری استعمال بار. بر توریسی «چلیم» برلہ تارتودر. بوگا مبتلا بولماغان تورکستانلیکنی، مگ کشیکہ بر کشینی کورساتوب بولمی. ایکنجیسی «پاپروس» موگا ایسہ ٹلک یعنی موندن ۷-۸ یل مقدم بر یا کہ ایکی صنف مبتلا بولسہ حاضرگی وقتدہ ہمہگہ نگر سرایت ایتکان. مونگ سیبی ایسہ البتہ، «پاپروس» نگ «چلیم» گہ نسبتا آزادہ (چیستا) بولویدر. بو بچراق طبیعتک ملتک طامرینی قوروتمقغہ بردن بر وسیلہ ایکانلگی هر کم اوچون بیلگولی بر نرسہ در.

تورکستاندہ (معاذاللہ) عبادتدن دہ معزز صانالغان بو تہمہکی بلاسینہ تأسف ایتہسدن اوتہ آلمیمز. تورکستانلیلر، اون یاشلک بالاسندن باشلاب سیکسان یاشلک قارتلرینہ چہ شونگ برلہ مبتلار. انسان اوچون مضر بولغان هر بر نرسہ دن، مقدس دین و شریعتمز، بزنی صاقلانورغہ قوشقان ایمہسمی، ایدی؟ اسفا! اسلام دینی حقیلہ باخشی آ اگلاخان، علما و مدرسلمزنگ اثری ہم شول ادبسنلکگہ اورولدکاری یش-یش کورلوب تورر، أسف-أسف قاضی اسلاملریمز، مقتیلریمز، شاعرلریمز، آرتیستلریمز، میرزالریمز، شاگردلریمز، بایلریمز، تجارلریمز و ہکذا فلانہ و فلانلریمز بر ادبانہ، تکبرانہ مجلسلردہ اوراملردہ مدرسہ لردہ، مکتبلردہ ملی اجتماعلردہ، قاضیخانہ لردہ، بازارلردہ، طویلردہ، قبرستانلردہ- کیردک قایسی یردہ بولسہ بولسون ادینی رعایہ ایتماسدن تہمہکیسینی تارتا.

یوقاریدہ کی ذکر ایتدکم ذاتلردہ بو قباحت عادت کورونہ باشلاغاچ، ایندی قالمش عوام صنفی نی اشلہسن!.. شول ذاتلرغہ ایہروب تگی مسکینلر ہم تہمہکی بلاسینہ اوچری. مونہ شولای ایتوب بر و قتلر کیلورکہ، تورکستاندہ تہمہکی تارتماغان، انسان اتوی قالماست حتی اسلام دینی بیرگان مقدس حقوقلرندن دہ محروم

ایتولگان مسکینہ لریمز (خاتون قزلریمز) گہ ہم سرایت ایتو احتمالی بار.

طبیعی مینم بول سوزیمہ بعض بر ادب دائرہ سندنہ «پاپروس» تارتوچی، محترم ذاتلرنگ خاطر شریضلری قریلور. شویله ذاتلرغہ صمیمانہ عرضیمنی ایتوب اوتہم:

آ گلاشلماسونیکہ بزم تورکستاندہ کی تہمہکی تارتومز بعض یرلردہ کی کبی، ترتیب ایلہ یعنی وقتدہ باشقہ کشیکہ کورساتاسدن، تارتادہ صوگ اوز اشی بلہ شغلانہ دیب، یوق افندیلر! بزده بوتون اش آنک کیریسینچہ در. احتمال شویله ادبی ذاتلر ہم بولور. لیکن مونلرنی یوزگہ برنی تابا آلامز یا یوق؟... تہمہکی تارتونی حفظ صحت نقطہ نظرندن قارالغان و نہ درجہدہ انسان غہ مضر ایکانلگی اوقوغان و آ کئی صنفلریمزگہ، کوزگو کبی معلوم ایسہدہ نہ سپیدر بردہ اہمیت بیرلیمی، ساعتہ ۸-۱۰ کرہ تارتلوب تورہ، مونہ شوشی تورکستاندہ حکم سوروب تورغان پیس طبیعتک هر وقت غایہ گہ ضربہ اورہ و مقصودقہ سد بایلی. ملتینگ ترقیسی آرتندہ یورگان محترم یاشلر مجلسینہ باردگمی دورت طرفکدن احاطہ قیلغان، توتون تیزدن مییکدہ اورن آلا، کولیکینی آیناتا، شولای اوق معارف منبعی بولغان مدرسہ لردن برسینہ بر شاگرد ایتدہ شکنگ حجرہ سنہ کیردگمی سینی تہمہکی تارتو ایلہ قارشی آلا، علمدن دہ معزز صانالغان تہمہکی صاسی توتونی بلہ یک شہبگنہ ایتوب سینی سیلاب بیارہ. (مدرسہ لردہ پاپروسدن چلیم کوب تارتلا). مقدس دارالتدیسلمیزدہ بو کبی ادبسنلک سیزلکچ نی اوچون و جدانگ عذابلاغی، البتہ عذابالانا، کوزیسکدن بی اختیار قایغولی یاشلر آقا...

مدرسہ لریمزدہ کی برنجی یالقاولق، ایکنجی تریسزلک اوچنجی تریہسزلک- دورتجی... لکدن عبارت دورت خصلت اوزرینہ تہمہکی بلاسی دہ علاوہ ایتولسہ، اسمی مدرسہ بولوب جسمی نرسہ دن عبارت بولا ایکان؟ حال شویله دوام ایتبہ ملتنگ کوتکان خادملری قایدن یتوشہ! یا کہ چایخانہ لردہ عمرینی کلام مالا یعنی سفسطہ لرغہ صرف ایتکان جہالدن یتوشورمی عیبا؟! بو نقطہ نی اعتبارغہ آلا طورغان، حقیقت پرور انسان، تورکستاندہ، بارمی یا یوق، اسف! مگ کرہ یوق.

تورکستان مدرسہ لرنہ حکم سورگان خارق العادہ بو ادبسنلکنی تیکشرمک مدرسہ لاسینہ (چاپانغہ) اورالغان ذاتلرنگ وظیفہ دینیہ لری ایمہسمی ایدی؟ یا کہ مدرسلک قوروقہ کاتہ (چالما) ایلہ اوزون چاپاندن عبارت می دیب بلدیلر؟

بو یردہ ینہ بر مسئلہ بار:

احتمال بر مدرسہ افندی، شاگردلرینہ «تہمہکی تارتونی

بر موژیک، ایرایله خاتون، اوغول ایله قز مساوی بولوب قالووی
احتمالدر . . . .
میر محسن شیرمحمدف. «تاشکند».

بزده کتبخانهلر

۱

برده یاشرمی گنه آیتکانده بزنگ کتبخانهلرمنز کتابقه جن
و چندن فقیرلر، بار قدرلری ده فقط اهمیتسز، او قورغه یاراماسدن
شورلک کرده توزانغه بویالوب یاتا تورغان کتابلردن عبارت بولوب
چیقارلر. کتبخانه - قرائت خانهلرنی آچودن مقصد ایندی البته هر
کمهکه معلوم - خلقنی آغارنو، مکتب طشنده خلقغه علم و تربیه
آلورغه بر درس خانه یاصاودر. حاضرگی زیمستوالرده شبهه سز
شول مقصد بله آچار، شوننگ ایچوزده بو کتبخانهلرده بولغان
کتابلر، خلقنک علم و تربیه آووننه سبب بولورلوق، اخلاق
و عادتلرینه یاخشی تاثیر ایتارلک هم طورمش و حیاتلرن توغری
بولغه صالحه یول باشچی بولورلوق الحاصل چندن فائدهلی کتابلر
فائده ایته آلاموز احتمال. ایندی کتبخانهلرگه شوشندی فائدهلی
کتابلر قویو ایچون کتاب صایلی بلوده ایگ آده توتلورغه تیوش،
کتاب صایلی بلو ایشینه کیلگانده بوده ناظرلر اوستینه یوکلنسه
کیرهک. چونکه زیمستوالرده بزگه فائدهلی کتابلر صایلاب بیاره
بولرلک اوز کشیلرمنز بولماو سبیل اول زیمستوالر طرفندن یارلرلگان
کتابلرننگ فائدهلی کتابلر بولوب چیقا آلورن امید ایتومز
اورنسزدر مین اوزمده زیمستوا کتبخانهلرندن مسلمان آللرنده غی
بایتاغنه کتبخانهلرنی کورگانم بار. مونلردن کوبسنده شیرلوق
خولص پرنس وتلهنجی، خواجه نصرالدین کبیر ایگ سویولوب
اوقولغان کتابلردن سانالار. بو کتابلرنگ ایندی اخلاق و عادت
جهتدن بولغان ضررلرن سویلهب توررغده حاجت یوق. اگرده
ناظرلردن: آفدم بو فائدهسز کتابلرنی آسقه راق قویوب توروب
آلار اورننه خلقغه فائدهلیراق و او قورغه کوکلیرهک کتابلر قویارغه
ممکن توگلمی دیسهک، خلق شولارنی سویوب اوقی هم زیمستوالر
اوزلری شوندی کتابلرنی یرگچ آلارنی بز یاشره آلمیمز، دیب
جواب یرهلر. موندن آکلانه که ناظرلرنک خلقغه فائدهلی کتابلرنی
صایلاب، خلق شولارنی سویوب او قورلوق درجهده آکلانه آلورلوق

بتوردیگر، بو قباحث اشکز مدرسه ننگ روحینی یوقاتا» دیسه بر
شایان شاگرد تقصیر: «فاصح غیر متنصح!» دیب، مدرس افندی
قزرتو احتمالی هم باردر. شونگ اوچون مدرس، مکرر، متولی
افندیلر اوزلرین بو کبی دینی وظیفه لرنده مساهله کورساتورلر.
چونکه بو ذانلردن، بعض برلری استنا ایتولسه باشقهلری همه سی
دیورلک «چلیم» یا «پاپروس» «تومه کیسینه» گرفتار بولغانلر.
یوق ایسه تومه کیدن ده ناچارراق «نابای» بلاسینه اوچراغان،
بعض بر عالملریمزده «بنگ» «کوکنار» کبی نجس نرسه لرنی
هم استعمال ایتولوی کوروله . . . . .

سوز قوزغالغاج، شونی هم ایتوب اوتام:

اوشبو سنه مقدس «مدرسه عالیه دینی» دن تحصیل قیلوب
قایتوب کیله توروب یولده، و آگون اچنده بر نیچه تاتارلرغه تصادف
ایتولدی. بزم توشکان و آگوز هم «ماخورکه» ننگ صاسیق توتونی
ایله قافلغان ایدی. سوزدن سوز اورونوب تاتار افندیلر، میکا:
«افدم، تورکستانی بز کورماسا کده ایشته مزکه، تورکستانی
قارداشلریمزده ادبزلک ایله تومه کی تارتو، شایع ایمش. حتی آتا
بالاسی ایله، بالا آغاسی ایله، بربرلرنی حرمت و رعایه ایتمه سده
قارشی توروب تارتوشه ایش. هم برده اعتبار ایتما نیچه عبادت گاه
بولغان مسجد ایشیکلرنده مکتب و مدرسه لرده تومه کی تارتو ترقی
ایتکال ایمش؛ شوشی ادبزلکچر چنمی؟» دیب صورادیلر. اول
مین موگا قارشی کیلوب، بو قباحث فعلم زنی یاشررگه اوبلاسام ده
صوگ بر نیچه تاریخی دلیللر بله اثبات ایتوب، مین «سکوت
علامت الرضا» حالنچه قالدردم.

ماضیده اونکان اش اوتدی، استقبال اوچون مدرسه لریمزده،
مکتبلریمزده، ملی جمعیتلریمزده تومه کی تارتونی ممکن قدر بتررگه
تیوش ایدی. بز بو مهم وظیفه نی «دین» اسمینی آغان، حمله محترمیمز
«اصلاح» دن کوتکان ایدک.

تأسف که! محترم «اصلاح» چقا باشلاغاندن، بری شول حقهده
برگنه اولسون مقاله یازمادی یا که یازسا، هم بز کورمادک. ایندی لکده
هم شول دینی وظیفه سینی محترم «اصلاح» اوزرینه آتامز و شاید
مساهله کورساتماسدن، ادا ایته ر دیب امید قیله مز. یوق
ایسه عالی مقصد ایله بنا ایتکان مقدس مدرسه لریمزنک مرحوم
بانیرینگ روحلرنی ادبزلک ایله تارتقان تومه کیلریمزنک
صاسقه توتولری عذاب یرر هم ده باشده اوک ایزگونیت ایله بنا
ایتولگان، دارالادبلیریز «تالچوکیار» بولمه سندن عبارت بولوب
قالور . . . . .

طبیعی تومه کی تارتو حاضرگی حالنچه دوام ایتسه ینه بیش
یلدن صوگ تورکستانده تومه کی حقوقینه فیلسوف ایله چاپاتا کیگان

اقدارغه مالک بولونگ تيوشلگي.

آول كتيبخانه لري ايچون مطلقا آول كسيينه دائر يازلغان كتابلر، هنر صنعت و سودا بوللرن كورگازگان رساله لر، خلقنك آك و فكرن آچارلق اخلاق و طورمشينه ياخشي تاثير ايتارلك كتابلر، عبرتلي رومانلر، تاريخلر بولورغه تيوش.

كتبخانه ناظرلرينك خلقغه فائده لي كتابلر صايلى بلووي تيوش بولغان كيك خلقنك احوال روحيه سينه و طورمشينه ياقندن طائش بولوب فائده لي كتابلرني خلقغه سويدرلك ايتوب توشندره بولوري ده تيوش. بالارغه كتاب صايلاو توغورلرنيه كيدگانده بيگره كده دقت بله اعتبار ايتهرگه كيرهك. آلازغه تكي شيرلوق خولمى، پرنس و تله نچي، خواجه نصرالدين و باشقه عشق فلان توغورلرنده يازلغان رومانلر، تياتر كتابلري بيرلمازگه كيرهك. طوقايفنك آلتون نه ته چي بله خواجه بديع الدين افنديلرنگ خلق ادبياتلرنده ده بعض بر كيلشمز سوزلر بولو سيبلى بيرلماسه ده باربلر. ايندى حاضرگي كونده بز بو كتاب صايلاو توغورلرنده البته او كغايىزلق كوررمز. چونكه بزنگ ادبياتر فقير، شولاي ده قولده بار قدرلرن بالارغه موافق تابلغانلرن دقتلاب يرلوب تورلسه كيله چك ايچون ادبيلر مزدن بالارغه فائده لي كتابلر ترتيب ايتولرن اوتو ييك اورنلي.

مينمچه بالارغه حاضرگه شوشى فنلردن كتاب ترتيب ايتلسه ايدى: برهونك ترجمه حالن سويله گان "биография"، ترلكك قاعده لرن بيان ايتوچي "біономія"، علم نباتات "батаникъ"، "фітологія"، حيوانات تاريخ طبيعيسى "заологія"، اخلاق توغوروسنده "моралистъ" و آنك قواعدى "моральный принципъ"، حب الوطن توغوروسنده "патріотизмъ"، نظم بله ترتيب ايتلمش حكايه لر "поэма" و باشقه خلق طورمشينه فائده كيترلك ايتوب يازلغان خريستاماتيلر. ايندى بو كتابلرني بالار آكلارلق ايتوب "популярное изложенія" قاعده سينه دقت ايتارگه كيرهك. يوقسه بزم كوب حكايه و رومانلر مز و باشقه لر بولسون تللرينك اورلغى و جهاله لرينك بو طالشلقى بله اوقورغه اور بولوب چيقار. ينه اخلاق و عادتكه ييك رعايه بله "Этнографія" جهتمده خاطر دن چفارماسقه كيرهك.

حاجى احمد اميروف.

II

عارف الله افندى نك مقاله سينه جواب.

اوتنچي عدد «شورا» ژورنالنده عارف الله افندى: «بالاغه نيندى كتاب يرورگه كيرهك؟» ديب بر سوال يروردر.

بزده بالارغه مخصوص يازلغان كتابلر ييك آز، آلارنك ده آراسنده كوبي «تريه» گه منافي. حاضرده بزده حقيقي بالار كتابي يوق ديب ايتورلك. حال شولاي بولغاچ تريه دن خبردار محررلردن و ياخود معلملردن بالار اوچون مخصوص كتابلر يازولرن اوتورگه ده كوتهرگه قالا. ميمشتمزگه بتونلي چيت بولمغان ترجمه نرده ييك يارى. فقط بالار تلي ايله ترجمه قينلوي مطلوب. «بالار كتيبخانه سي» اسمندن كريمفلر ايله «معارف» كتيبخانه سي طرفندن نشر ايدلگان كتابلردن و باشقه شوكا اوخشاشلى ييكل يازلغان كتابلردن ناظر افندى اول اوزى اوقوب موافق طابقانون يرودن باشقه حاضرگه هيچ بر اصول تاييمز. بالارنگ اوزلرندن كتاب صايلاو اصولي كيلشوب بتمى. چونكه بالارغه توكل ياخشي اوق زور آدملرده كتاب صايلاوده ييك خطالانغانلقرى ناظر افندى گه معلوم بولسه كيرهك. ناظرلر، كتيبخانه دن كتاب آلوب فايده لانو. چيلردن هر قابوسينك (زورى كچسى) احوال روحيه سي ايله تائش بولوغه طرشورغه كيرهك. نيندى حقه ده غي كتابلرني دقت ايله آكلاب اوقوغا نلقندن خبردار بولا باررغه كيرهك. آنك اوچونده ايك ييكل اصول: يرلگان كتاب حقه ده بر نيچه سواللر تقديم ايتوب جواب صور اوذر. البته سواللرنگ بالاغه بولسون زورغه بولسون آكلاشلى بولووي برنچي شرط. كتابنى دقت ايله اوقوب چققان بولسه البته سواللر جوابسز قالماز. اوقووي دقتسز بولسه طبيعي، سواللرگه جواب يرره آلاماز. ايندى آك باشقه رهق تپيده يازلغان كتابلر يررگه كيرهك بولسه آنى اوقوب كيدگاج ينده شولاي سواللر يرلور و شول اصول ايله آلارده (اوقوچيلرده) نيندى فنلرده گي كتابنى اوقورغه هوس - درد بارلغى بلمور. بر مرتبه شوندى بر يول ياصاب آلونسه بر آزغه قدر شونك ايله باررغه غنه قالا. اوقوچيلرغه اوقوغان كتابلرنده غي تصوير ايتولگان حالدن سواللر واسطه سيله آنك ني درجه اهميت يرور اوقوغانون آكلارغه ممكن و شولاي ايتوب بالارده هم زورلرده ده آكلاب اوقو قوه سنى آرتدررغه بولا.

صديق افندى حقيردين نك «كتبخانه اجتهاد» ي بالار اوچون آكلاشلى توكل. باشقه محررلر مز نك ييكرهك و طورمشمزغه ياقن يازلغان اثرلرن بالار قولنه يررگه بولا. لكن بالارغه مخصوص كتابلردن بر قدر اوقوغان بولووي لازم. اول حقه ده نيندى كتابلر و قايسى محررلر نكي ايكانون بتون اسپيسكاسى ايله يازوغه حاجت بولماسه كيرهك. چونكه اش نك باشى ناظر افنديلرنگ قولنده، كتاب يرور آلازغه تابشرلغان. ديمك بالارنگ ديلبا گسى (حتى زورلرنگ ده) آلاز قولنده. اول آلازنى قاى طرفقه بولسه ده بورا آلسه كيرهك ايدى. لكن شونى اونوتماسقه تيوشلى كه يرره

۱) املا سزلق، پروگرام سزلق، معلملر مننك اصول تعلیم و تریه دن خبر سزلق لکری و درس کتابلر مننك يتوش سزلق لکری بدر .
 املا سزلق، زور کیمچیلکمز دن بولوب، باشقه ملتر بیرده یوروکه قنعت ایتمی کو ککرگه آشقان وقتده بزنگ ایسه املا مننی ده بر قاعده آستینه جینی آلی هر کشی اوزنیجه یازوب تورلی اصول قوللانورمز زور خطا مزدر . معلملر مزده اوزلرینه قاراغان مکتبلر ده اوز اصوللرینی قوللانار . بعض بر سبب ایله اولنگی اورندن کیتهرگه طوغری کیلسه، آنک اورنینه ایکنجی معلم کیلوب اول بتونلهی باشقه یون ایله بارا . بیچاره بالارده بتونای بر آبروده قلوب کو کللر نده شبهه طووا و شوشی شبهه نتیجه سنده مسلمانچه او قودن کو گلی صوونا باشلی . ایندی قایچانه قدرلی بو آکلاشما و چیلقنی دوام ایتمده مز؟ وقت اوزدر می اوشبو طوغری بده قایغرتوب اصلاح املا جمعیتی تشکیل ایترگه و شونک بیرگن قرارینه همه مزده باش ایوب بتون مکتبلر مزده شونده غی اصولنی قوللانورغه کیره ک . شول وقت آز بولسه ده احوال مزده بر توزه لو کورنه باشلار ایدی .

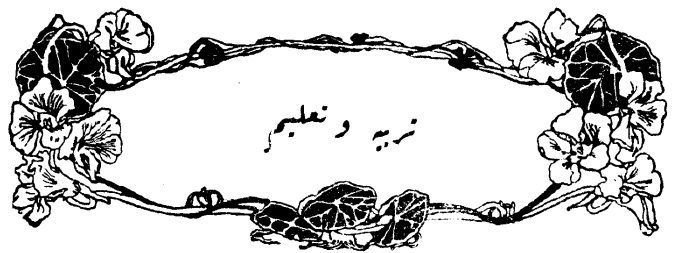
۲) پروگرام سزلق مز . مونده ده یوغاریده غیچه هر کم اوزینه مخصوص یول ایله بارادر . خصوصاً معلملر مننك اولنگی یلی بولوب تجربه لری کیم بولسه توزوگان درس جدوللری ده شول درجه قصورلی بولادر . شول تجربه سزلق یا خود اصول تعلیم دن خبر - سزلق لکری اوزلرینه سیزیلوب ایکنجی او قو ینلده باشقه پروگرام توزه رگه مجبور بولار . لکن هر وقت اوزینک استعداد سزلقنی حس قیلوب وجدانی بورچیللا باشلی . مکتبلر ایچون مشترک بر پروگرامنک یوقلغی سببلی نیندی درس کتابلری استعمال قیلوده ده زور مشکلات چیگه . معلملر یشدروب چغارا طورغان بلم بورنلر مز بولما غاچ آلار دن نلله نیندی بیوک خدمتلر کو توده عیشدر . شولای بولسه ده حاضرگی احوال مننی ملاحظه قیلوب بار قدرلی معلملر مزگه قناعت قیلورغه و آلا نک تجربه سزلق لکری نندن ناشی بولغان کیمچیلک لردن کوزیوموب بر کون اول اصلاح چاره سینه کریشورگه - پروگراملر مننی برله شدررگه کیره کدر . شول وقت معلملر مزده مسئولیت دن قوتلوب اوزلرینک خدمتلر نده طنچ کو گل ایله دوام ایترلر ایدی .

۳) کتابلر مننك يتش سزلق . ابتدائی مکتبلر مننك برنجی نیگر طاشی بولغان الفبا کتابلر نده زور بر یتشمه گنلک کورینه هر بر تورکی طانیغان کشی بر الفبا کتابی یازوب کتاب بازارینی طو تورغان . صانلری غیر متناهی بولغان بو الفبا کتابلر مننك اسملری باشقه بولماسه بر برسندن آرتق لغی یوق . املا لرینه کیلگنده بتونلهی باشقه بولوب معین بر اصول قوللانماغان و هیچ بر وقت بر برسینه اوخشاماغان . املا مننی توزه توب بر قاعده تخینه صالحا مان وقتده نی قدرلی الفبا کتابلری یازلسون همان بوش خدمت بولوب طابلاج

تورغان کتابنگ نیندی موضوعده یازلغان ایکانی ناظر ننگ اوزینه بیک آچق معلوم بولسون . بالار اوچون « آق یول » مز بار ایدی اول طوقتاب قالدی . حاضر هر یرده دیب ای تورلک زیمسکی کیتبخانه لر آچلا باشلادی و آلا ننگ ده باشینه هر ایکی ادبیات دن خبردار رایوتنی ناظرلر قوبلدی . هر اشنگ باشلانغان وقتده آکلاشماغان اورنلری بولووی طبیعی ایندی . منه شوندی مسئله رده بله گنلر صوراب بلوچیلر جواب بیروب مطبوعات واسطه سیله آکلاشو تیوشلی بولسه کیره ک .

« آخوند » اولنده زیمسکی کیتبخانه ناظری :

مغفور نامدی . (اورنورغ) .

ابتدائی مکتبلر مننك حقنده بر ملاحظه .

اصول جدیده کرو سببلی تاتار عالمنده زور انقلاب طوغدی ، هر یا گلقه قارشی طورونی اوزلرینه مسلک ای توب طوققان آدملر مننك باشده بوگا بتون کوچلری ایله قارشی طورسه لرده همان اوزینکینی اشلهدی ، نهایت یاگا او قو روسیه مسلمانلرینک ایگ قاراتنی پوچماق لرینه قدرلی اوزینک نورینی چه جدی و بارلغنی کورسه تندی . هر بر یککنه آلورغه قدر مکتب آچولری ، معلم و معلمه کیتروب بالارینی اوقدرا باشلاولری موگا شاهد بولسه کیره ک .

بزنگ تاتار خلقنده او قو - او قو توغه بیوک بر هوس بارلغنده شبهه ایتره رگه ده یارای . فقط بو صوکنی یلارده هر قایدغی مسلمانلر مننك ابتدائی مکتب هم مدرسه لر حقنده غی قاراشلر نده کبری یاقه بر آلاماشو سیزیله باشلادی مسلمانچه او قو غه قناعت قیلیمچه روسچه او قوننی آرتق کوره باشلادیلر . حتی شاگردلر اوزلری ده درس گه اهمیت بیروده کیمچیلک قیلا باشلادیلر . مملکتده یاشاگان رسمی تلنی او قو غه نلک آرتو طبیعی بر اش هم بوتیوش ده . بزنگ موضوع مز ایسه باشقه یعنی ابتدائی مکتبلر مننك حقنده در .

ملی مکتبلر مننك نی ایچون بیک آقرن بارا؟ نی ایچون خلقده ملی او قو غه رغبت آرتمی؟ منه بویک اهمیتلی مسئله بولوب مونک ایچون بیک کوب سبیلر نی کورسه تورگه ممکن ایسه ده؛ ایگ اهمیتلی بولغانلری توبه نده کی سبیلدر .

تحمیس

بلمه دك قدرینی اول دولتكه بزده وار ایدی اوتدی. کیتدی ضومادقده صانکه بر طیار ایدی ایندی صاغنامزده اول کونلرنی موکلاب آیتهمز: ای فایه اول کونکه بزده شب طورولر بار ایدی اما دشمانلرده غملر ایچ پوشولر بار ایدی. سونمه گچ اودلر کوکلده کوزده گی باشلر ایله بولماغاج ممکن تسلی قوم قارداشلر ایله صاندوغاچدای موگلانور درد اهل برله جیبولشوب بر زمان چغار ایلك بز قرغه دوست ایشلر ایله آنده اوبناولر کولولر سبکولر بار ایدی. قالمای ایدی قایغوسی کوکلرده اولوب شادمان چچکلر کبی فکرلرده آچلوردی همان اول عزیز کونلرنی ایندی آم ایدوب ایله فغان هی عمرلر اوتدی کیتدی فایه کیتدی اول زمان فایده اول شب های هوپلار کفنگولر بار ایدی. جانقه راحتلك ویرردی اهل دردنگ سوزلری سویلر ایکن آغلاسهده اوزلرینك کوزلری گل کبی آچیقدی هم دلبرلرینك سوزلری اول وقت مونچه رحبهسز نوگل ایدی فزلیری آنده طوتاشلرده املر کوز فصولر بار ایدی. قابلادی قاری بولوطلر- آینی هم یولدوزین ایندی ممکنمی کوررگه اول گوزلارنگ یزین بار ایدی امیدمز طشکارلارغه آنلارنگ سوزین نیچه یلر اوتدی اما کورمادك فزلیری یوزین یانمزده اولی فاندای صلولر بار ایدی. صحبت ایلهردك برابر صانکه بر یولدوزلی آی حریتنگ قزلیری دنیاغه چقمشدی شولای احتیاج یوق ایدی هیچ نرسه که بار بزده بای شعرنی کوررگچ «ذاکر» نك دیدی اولیکانلرده وای باش چاغنده بزده هم آندی یورولر بار ایدی. م. صادق.

و کتاب صانغنه آرتدراچمدر. علم حال، تجوید، تاریخ جغرافیا کتابلارندهده یتشسزلت کورینهدر، نتیجه تورلی تجوید علم حال کتابلری اورینه برکنه تورلی و هر صنف بالالرینك درجه سینه قاراب پیداغوغیه نك سوکغنی اصولنه طایانوب یازلغان بولسه نیقدرلی یاخشی بولور ایدی.

ابتدائی مکتبلر ایچون قوللانا طورغان درس کتابلرینك توبلی و بالار روحینه موافق طرزده یازلوی ایچون کینه یوغا. ریده غیچه بر هیث علمیه نك کوزندن کیچرلوی مطلوبدر. یوقسه هر قابومز بر تورلی الفبا، تجوید، علم حال کتابلری یازا باشلاساق آنك همان یتشسزلگی کورنوب طوراجق و توبه گان مقصددن همان یراقلانا باراچمدر. الفبا سوکندد اوقولا طورغان اوقو کتابلرینك کیمچیلکلرینی سوبلهب طوررغده احتیاج یوق. بردن املانك ییدلگی بر قاعده که طایانوب یازلماوی، ایکنیچیدن شول کتابنی اوقویاجق بالالرینك درجه علمیه لرینه - احوال روحیه لرینه مناسب طرزده یازلماوی کونکان فایده نی بیره آلمیدر.

ایک باشلاب الفبا کتابلر مز ایله آنك سوکندد اوقولا طورغان قرائت کتابلری اوشبو ایکی قاعده نی ایسده طوتوب یازلسه حاضرگی احوال مزده آز بولسهده توزه لو کورینوب درس کتابلرینك یتشسزلکندن کیلگان کیمچیلکمز اصلاح قینور و باشقه لریده شونک نژندن یولغه صالنور ایدی. اوشبو یوغاریده صانالغان سبیلرنگ چاره سینه کریشولمه سه ابتدائی مکتبلر مزدن مطلوب بولغان فایده نی کوتو عبثدر.

ابتدائی مکتبلر مزنگ موندی مشکلات اچنده یاشاوی ایچون مهم سبب اوشبولر یعنی معنوی جهتنگ قصور لغیدر. مادی جهتی تأمین قیلنماونگده مکتبلر ایچون زور تأثیری کورلسده ایك اهمیتلیسی یوغاریده غی سبیلدر. چونکه؛ مادی جهتی تأمین قیلنغان مکتبلر مزده شولوق آفرینلق بتون کوچی برله حکم سوره در. ابتدائی مکتبلر مزنی اوشبو کیمچیلکلردن قوتلدر و ایچون آنده قوللانا طورغان درس کتابلرن یازونی مسابقه میدانینه صالوب ایك اوستون چقغایینه مکافات بررگه وشونی پروغراممزه بالاتفاق کرتورگه تیوش. شوشی یول آلدده طوتولسه کوب فائده سی کورلور. و باشقه دینی اخلاقی کتابلر مزنی یازوچیلر ایچوزده زور اورنهك بولوب کتابچیلر مزنگ هر چقغان یا گ اثرنی ماقتاب اعلان قیلولری کبک مصرفلر هم اورنسز کوچله نولرینك بتوینه سبب بولور ایدی.

معلم: فاتح سلیمانی. (ایمه).

شردفلر ده طنچقنه سوزلوب باتوب کیلگان حاجیلرنگ مکهنی کورو ایله کوللری نه‌لله نیندی روحانی بر یولدز ایله باقرا باشلی . مکهنگ بتون وجودی ، بتون خلق ، خرمالری ، طاشلری ، سولری ، قارتلری ، باشلری ، خاتونلری ، قزلری ، تاغی نه‌لله نیلری باری ده مقدس کبی طویلا باشلی ایدی .

کیگ صحراغه ، طاوشسز طنسز طورمشقه اوگره نگان ده‌وه‌لر ، یگره‌لده شهر کورمگان باش ده‌وه‌لرگه کشی قایناب طورغان طار اوراملرغه کرو ییک قین طویلا ایدی . آلاز «مکه» گه کرگچ ده کورنگان بر نرسه‌دن تورکوب ئوستلر نده‌گی یوک وشردفلرنی طاش ئستینه لرگه و ایکنجی ده‌وه‌لرگه به‌روب شاطر داتوب و اتا باشلیلر ایدی . ده‌وه‌جی عربلرنگ ، حاجیلرنگ ، ده‌وه‌لرنگ ، طاوشلری بر گه قوشلوب بتون مکهنی یا گراتوب قازانده قاینانغان یارما شیکلی ایقالشار ایدی . حاجیلر مکه‌گه یاقلاشقاچ ده‌قارشولرینه دلیل عربلر ، تکیه مجاورلری ، فانیبیه‌روچیلر چنوب حاجیلرنی آتارندن قالغان میراث شیکلی ایتوب بولشله ایدی . حاجیلرنگ کوبسی قایدہ باراچه ق و قایدہ اورنلاشاققرن بلمیچه تیک ده‌وه‌لرندن آبرلوب آداسماسقه‌غنه طرشالر ایدی .

۸

عرفه کونینه یاقن قالغانده بتون «مکه» بر فرمسقه اوپاسینه اوخشاغان ایدی . کشیلرگه به‌رلمیچه برکنه آدومده آتلاب بولمی ایدی . الوغلی بر میدان قدر بولوب ۷ قاپقالی حرم شریفکه کرو ایچون ییک کوب مشقت چیگوگه توغری کله ایدی . تغزاق قایسی وقتده شول قدر بولا ایدی : تارراق اورام ایله حرم ایشکینه کیلنگان حاجیلر بر - برسینه بر کوب بر نیچه مینوت اویشقان حالده آیرلا آلمیچه قالار ایدی . موندی تغزلقده کوچیلر یول تابوب کوچسزلر ایزله‌لر ایدی . خلق آراسندن برتوب یوروگه ایگ باطر بولغانلری مصر عربلرینگ خاتونلری ایدی . مصر خاتونلری اوزلرینگ طولی و تازه گوده‌لری ایله ناچارراق حاجیلرغه کیلوب به‌رلگانده بیچاره حاجینی مه‌ته‌له‌ندروب کتله‌لر ایدی . کبه معظمه‌نی طواف وقتنده ده شولوق تغزاق ، شولوق قایناشو کورنه ایدی . یگره‌کده حجر اسودنی اوبوگه تله‌وجیلر تغزلاشله‌لر ایدی .

۹

عرفه‌دن بر کون ئلک حاجیلر بر نیچه کونلک آرقارن آلوب یولغه حاضرلندیلر . اول کونده مکه‌نگ اچینه چیکسز کوب کشیلر آراسینه ، ییک کوب ده‌وه‌لر و ایشه‌کار کردیلر . بو وقتده‌غی تغزلقنی ته‌تورلک‌ده توگل ایدی . شول تویه و ایشه‌کارگه حاجیلر نرسه‌لرن ، چاطر و آزقرن تویه‌ب تمام تغزلق ئچنده عرفاتقه

مطبوع اثرلر

سبر النعمر . عرب تلینگ نحو سینی بلدر ایچون دزسک کتایدلر . بو کون گه قدر بو فنده اوز تلمزده ییک کوب اثر تالیف ایتولگان بولسه‌ده هر برسینگ اورینه اوطوروب قالاچق اش شاید اوشبو مبدالنحو بولسه کیرهک . شوشدن آرتق تعریف قیلورغه لزوم کورلمی . معلملر اوزلری آلوب قاراسله‌لر و تجربه ایتوب کورسله‌لر شاید ضرر بولماز . مؤلفی حسینیه معلملرندن صنعت‌الله افندی بیکولات و ناشری‌ده قازان شهرنده عباس افندی ابراهیم‌وقدر . اوستینه قولغان حق ۳۵ تین . هر بر مشهور کتابچیلر ده ساتولسه کیرهک .

دامره عبدالله حضرت سبر بطل اوغلی . امام رحمت‌الله بن نوشروان مهدیف طرفندن ترتیب ایتلوب ۱۲ بیتده «وقت» مطبعه‌سنده باصاغان بو اثر ، اورسکی اویازی «ملاقای» اسملی قریبه‌ده موندن ایکی بل مقدم وفات بولغان عبدالله حضرت ترجمه‌ه‌الی حقنده‌در .

الفبا عموم تورکستان ابتدائی مکتبلری ایچون یازغان اصول صوتیه الفبایدلر . مرتبئی معلم محمد جان ملا عبدالخالق اوغلی و ناشری‌ده «خوقند» شهرنده «غیرت» کتبخانه‌سی . بهاسی ۲۵ تین .

حکایه

محمد افندی .
(واقعه‌دن)

۷

«مکه» نگ طنغه طورغان اوراملرینه ، کیلوشسزگنه ییوک طاش اویلرینه ایندی حیات کره باشلاغان ایدی . هر کون اویله‌دن سوک بر یوز ، ایکی یوز ده‌وه‌دن عبارت بولغان کاروانلرنگ بر نیچه‌سی کروپ طوره ایدی . کیگ و تیگر صحرادن ، هواده اوچقان طورنالر شیکلی تزلوب کیلنگان تویه‌لر ، مکه‌نگ طار اوراملرینه کرو ایله چوبالا باشلیلر ، باقرار ، آوزلرندن کوبک چاچار ایدی . ده‌وه‌نگ ایکی باغینه اصلغان کاراوات شیکلی

یونهدیلر. قاپ - قاره طاشلردن یا صالحان طاولار آراسندن سوزلوب کیتکان چوقر ئیچندن اون پیش چاقرم یراقده بولغان عرفاتقه کاروان سوزلدی. نیندیگنه بولسهده حاجیلردن فایده لایوب قالوغه تله گان عربلر عرفات یولی بوشه چاطر قوردیلر. قایوسی چایخانه، قهوه خانه آچقان، قایولری تورلی آشامق نرسه لر ساتالرایدی. بتون عرفات یولی بر یارمازکه حالینه نه یله نگان ایدی. اول یولده جهیه و یورو دهوه واپشه ککه منوب یورودن قزغراق ایدی. یو یول تاماشا یرینه اوخشاب قدسیتدن نیقدر یراق شیکلی طوبولسهده، حاجیلرنگ کولگن یا قترتقان کعبه نوری اوین کولکی په رده سی ایله قاپلانغان شیکلی بولسهده، یوانگ صول طرفنده بیوک قاره طاونگ توبه سنده کی آق گومبزه، تاریخدن خبری بار آگلی حاجیلرنی تیره ن تأثر و فکرکه طالدره ایدی. چونکه اول گومبزه محمد علیه السلام نگ پیغمبرلکدن اول عبادت قلوب یورگان «حرا» اسملی طاونگ باشنده وشول عبادت اورنده ایدی.

حاجیلرنگ بارجه سی عرفاتقه کیلوب یتدیلر. کیک وایکش، صاب - صاری قومدن عبارت بولغان عرفات آق چاطرلر ایله طولغان ایدی. بارجه سی احرام آتلی آق نرسه که تورنگان حاجیلرنگ آق چاطرلر آراسنده قایناشوب یورولری نه لله نیندی بر روحلر و فرشته عالمن کوز آلدینه کتیره ایدی. عسکر طرفندن بر توقتامیچه موکلی موزیکه اوینالوب طوروی حاجیلرنگ حسلرن نچکه رتوب خیال و فکرلرن نه لله فایده اوزاقلرغه صوزا ایدی. آلا ر آخرتی اویلاسه لرده اوتکانده کی تاریخی اویلاسه لرده، اویلرن، بالالرن اویلاسه لرده بیک تیره ن تأثر ایله اوزلرن اونوتورلق درجه که یتله ایدی. عرفاتنگ یالتراب تورغان صاری قوملری جلمایوب کولوبکنه طورغان شیکلی طوبولسه لرده بیچاره حاجیلردن کوبکنه قربان آلوب قالا ایدی. آنک مکله ب قربان آلوب قالغان یلیری ده آز بولمی ایدی. مک یلدن آرتق بولغان ایندی، هر یلنی بیک کوب حاجیلر عرفاتنگ قارینه کرسه لرده آنده نه لی برگنده قبر کورغی ایدی.

عرفاتنگ بر یاق چیتده الهی قول بلن شله نگان ۶ - ۷ آرشین بیوکلکده طاش منبر بار ایدی. اول منبرنگ عرفات طرفی شولای بیوک بولسه ده «عین زبیده» طرفی دهوه ایله منه رلک تیگرلک ایدی.

آق چالما، آق جبه یگان، آق ساقاللی، آق یوزلی، آق دهوه که منگان عرب شول طاش منبر ئوستینه منوب عرفات خطبه سن او قودی. محمد افندی بو خطبه که بیک زور اهمیت یره ایدی. آنک آ کلانچه حجندن مقصود جیر یوزینه ساجلگان و تورلی نلده سوزله شه تورغان مسلمانلرنی بر که حیوب بر، برسی ایله

طانشدرو و محبت ایتدرو ایدی. شول مقصودقه اینک بر نچی خدمت ایته طورغان خطبه اول اویلاغانچه بولمادی. آنده اول مقصودقه خدمت ایته تورغان بر جمله ده ایشتمادی. حاجیلرنگ اوزلرنده ده طاشو آگلاشو یوقلقنی کوروب بیک قایغردی. طاشو توگل بالمکس بر جنس ایکنه چیسندن نفرت قیلوب بر - برسینه آراشاماسقه طرشولرن کوردی. محمد افندی موندن باشقه دخی بر نیچه تقید قیلناجق ئشله کورسه ده، بیگروه ک ئچن پوسره تورغانی؛ حاجیلرنگ تازه سزلی و حکومتنگ ده تازه لغنه التئات قیلماوی ایدی.

حاجیلر عرفاتده بر کون تورغاج یولده «مزدلفه» ده قونوب «مینا» غه قایتدیلر. آنده قربان صویدیلر، شیطانغه طاش آتدیلر. میناده غی آتقی کیچده تورک عسکری، مصر عسکری موزیکه اویناب، را کیدلر آتوب تون بویی تاماشا وشادلق یاصادیلر. آندن صوگ بتون حاجی مککه که قایتوب احرامنی طاشلاب هر قایوسی ئوز صورتلرینه قایتدیلر.

۱۰

حج عملی تمام بولغاج مکهدن حاجیلر تارالا باشیلر. هر کون بر توقتامی «مکه» دن کاروان کتیه ایدی. قایوسی «جده» که کیتوب پارا خود ایله اویلرینه، قایوسی کاروان ایله «مدینه» که کیتلر ایدی. محمد افندی مکده بر یل طوروغه قالدی. اول بر یل طوروب مکه خلقی ایله طانشدی. آنده غی بر آز سودا گر خلقنی استنا قیلغانده، قالغانلری شریفدن باشلاب اینک توبه ن قسمینه قدر حاجی کسه سندن یاشا گانلرن کوردی. محمد افندی مکهلرنگ بو حالینه باشده ناچارراق قاراسده محیط آگا تأثیرسز قالمادی. ایکنچی یلده حاجی کیسه سن قاغو آ گاده مشروع بر ئش کورنه باشلادی. چونکه محمد افندینگ آقچه سی بتوب طاماق توبدرو قایغوسی توشکان ایدی. طیبی آ گاده نول حاجیلردن فایده لانودن باشقه ئش طابلمادی. اول ئشنی مجبور بولوب قیلسه ده، لکن کولگی رضا توگل ایدی. ایکنچی یل حجندن صوگ محمد افندی کاروان ایله «مدینه» که کیتدی. بو یولی هندیلر ایله طاشو ایچون هندیلر کاروانی ایله کیتدی. لکن بو تنچسز یول آگا هندیلر ایله طانشوغه ایرک بیرمده دی. بعض کونتی بر طوتاشدن اون سیکزه ر ساعت یول یورلوب کیچ بلن قونوغه توشکانده بتون حاجینگ قایغوسی اوغری بدویلردن صاقلانوغنه بولغانن کوردی. کارواندن ۳ - ۴ آدومفته چیتکه چقغان حاجینی بدویلر تیزگنه باشینه چوقمار ایله صوغوب ایسن آوداروب یا که تمام اولتروب آقچه سن آلوب کیتو هر کون بولوب توره ایدی. شونگ ایچون بو کاروانده محمد افندیکه هندیلر ایله طانشو ممکن بولمادی. شولای بولسه ده آلا رنگ بیک شفقتلی بولولری ایله

برابر يك پچراق بولولرن آكلادی .

۱۱

اون اوچ کون يول يورگاندن صوڭ «مدینه» گه يتدیلر .
مدینه گه یاقلاشوب شهر کورنگانده اینک ٹلك آنک کوزینه حرم
شريف ننگ مناره لری کورندی . شولوق مناره لر اورتاسنده «قبة-
الخصراء» اسملی رسولمز (ص. م.) نك قبرینك یاشل قبه سی
کورندی . یاشل قبه نی کورو ایله محمد افندی نك کولگی الهی
بر نور، نه لله نیندی یاشرن بر سونچ ایله طولدی . اول، کوزندن
شجو کپی یاش بورتکلری ته گه ره گانن سیزمی ده فالدی . ایندی
اول اوزینک دوه ئوستنده لگن اوتوب خیالغه چومدی . اول ،
ئوزن عصر سعادتده شیکلی طویا باشلادی . عصر سعادت واقعه -
لری برده - برده آنک کوز آدینه کیله باشلادی . حضرت محمدنک
مکة لیلردن جفا کوروب مدینه گه سینولری ، مدینه لیلرنک قارشی
آولری ، یراقده توگل کورنوب تورغان «احد» طاوی یانده
مکة لیلر ایله صوغشوب مبارک تشی صندروللری برسی آرتدن
ایکنجیسی همه سی کوز آدینه کیلدیلر . مدینه گه يتوب نرسه لرن
اورنلاشدرغاج ده حرم شریفه یوگریدی .

حرم نك ، چیکسز کوب باغانلر ئوستینه یاصالغان چیکسز
کوب ماتور قبه لری ، توشه لگان ماتور کله ملری ، قبه لرنی
زینتله گان قیمتلی قندیلری و ایلکتربک لامپه لری ، شول قبه لر
اورتاسنده غی حجره سعادت محمد افندی نك کولگن تسخیر ایدی .
آلارنی کورو ایله اول ئوزن چیکسز بختلی سانادی .
مدینه نك ناتلی صووی وهواسی محمد افدیگه يك کیلشدی .
صحبت قیلشو ایچون آنده یاخشی عالمدرده تابدی . محدث سید
علی ظاهری ایله یاقن دوست بولدی . شونک ایچون «مدینه» ده
بر یل طوروغه نیت قیلدی .

کونلر آیلر اوته ایدی ، اول همانده ئوز ایینه قایتوب
ابتدائی مکتب لرنی اصلاح قیلو نیتنده یوری ایدی . جامع الازهرده
اوقوب یورگان وقتنده ئوزی ایله بر فکر ، بر مسلکده بولغان
تونسلای هم طنجه لی ایکی شریگی بار ایدی . بولر محمد افدی
ایله مدرسه نی بر گه بتوب شولوق محمد افدی ایدیالی ایله ئوز
ایللرینه کیتکانلر ایدی . آلاز محمد افدیگه هر وقته خط یازوب
توره لر ایدی . خطلرنده :

« آچه سز بر ئشده ئشله بولمی . مکتب نی تریه قیلوغه ده
ئوزک کون کورو گه ده آچه کیره ک . خدمتکده کروشوب ئوزیگه
معاش صوراساڭ ، آچه آوغه توزاق قوروب یوری ديب نادان
ملارلر ، آلاز آرتدن عواملر ئشنی بوزالر . آچه سز ئش کورونی
اویلابده قاراما» ديب یازلر ایدی . بو خبرنی ایشکاج محمد

افندی نك آسانغه مکتب آچو خیالی بومشادی . اول نیچک ده
بولسه بر آز آچه تابوب کشیگه محتاج بولماسلق بولوب قایتونی
اویلی باشلادی .

محمد افدی «مدینه» ده طورغان یلده «بخارا دلیلی»
آتالغان بتون سارت حاجیلرنی اداره قیلوچی دلیل «.....»
باروب «مدینه» ده سز نك ایچون مدرسه سالام» ديب بتمش مگ
صوم آچه آداب آلوب قایتقان ایدی . قایتقاج اول آچه غه يك
الوغ نومبر صالوب قویقان ایدی . بو ئش محمد افدی نك کوز
آدنده کورنوب توره ایدی . اول ، «.....» غه باروب یورگان
عربلردن «.....» حقتده بر نیتدر معلومات آدی . «.....»
لرجه «بخارا» مقدس شهر بولوب آندغه مقتی ومدرسلردن
برسی مسافر عربلرنی «.....» خلقینه تقدیم قیلسه اول عرب
«.....» لیلردن فوق العاده حرمت کورون بولدی . اگرده
قاضی کلان شولای تقدیم قیلسه آنک تأثیرن نه يتوب بتروب
بولماسلق ایکانن ایشدی .

۱۲

ایندی محمد افدی ده..... سفر قیلو فکری قوزغالغان
ایدی . اول ، مدینه ده بر یل طورغاندن صوڭ..... سفر
قیلو نیتی ایله استانبولغه کیلدی .
استانبولغه يتکاج بر خان (نومبر کپی نرسه) غه اورنلاشدی .
استانبولغه يتکانده آنک آچه سی يك آز قالغان ایدی . استانبولده
طورغانده آنی آچه سزلق هم تورک تلن بلمه وی اوگایسز حالگه
توشردی . شول حالده بر آی قدر خانده توروب خان ئییه سینه
بر نیتدر بورچلی ده بولدی . شول وقتلرده حجغه بارو نیتی ایله
کافکازدن کیلگان بر چیرکاز خاتونی ده شول خانده طورا ایدی .
ایرندن طول قالغان بای خاتون یولداشلقه ئوزینک ۱۵ بیش
یاشنده گی برادرن آلوب چقتان بولسه ده آنک روس تلی ده تورک
تلی ده ، عرب تلی ده بلمه وی خاتوشی بيک اوگایسز لاندراغان ایدی .
شونک ایچون آغه کیتودن قورقراق تورا ایدی . خاتونک یاشی
۵۰ لرده بولسه ده بالاکیتر مگانلکدن هم تریه ده طورغانلقدن یاش کورنه
ایدی . ئوزی یاشلگنده بر آز عربی کتابلر اوقوغانلقدن آزر اق
عربجه ده بله ایدی . اول خاتون تورغان حجره ایله محمد افدی
تورغان حجره نك آراسی یاقن بولوب ، خاتونک محمد افدیگه
هر کون کوزی توشه ایدی . محمد افدی نك بيک ماتور بولووی
ئوستینه بيک انصافلی کورنووی خاتونک دقتن جلب ایدی .
آز وقت ئچنده آنک کوگنده محبت ئوچقلری ده کورنه باشلادی .
ئوز ئچندن محمد افدی نی ئوزینه یولداش بولوغه بيک موافق کوردی .
اول ، چدامادی . خانده غی خدمتکار آرقلی محمد افدی نك حالن

ایدی . بخارادہ دورت آی طورغاچ تورکستان عادتلرینه یاخشی غنه توشندی . ایندی محمد افندی سردریا . فرغانه ولایتلرینه سفر قیلوغه حاضرلندی . قاضی کلان آگا ترجمانلق ایتو هم یول کورسه تو ایچون آزارق عربی بله طورغان ختم کرده بر قارت شا کردنی یولداشلقغه بیردی هم بر نیچه شهرنک معلوم واعتبارلی کشیلرینه ریکلام حظریده بیردی . ایکی یولداش سفرگه چقیدیلر . محمد افندی ترجمانغه طابشنگ دورتدن برن پیروگه بولدی . محمد افندی بارغان یرنده اوزن، ینک الوغ طوتا ایدی . ترجمان افندی آنی پیغمبر نسلندن سید دیب تقدیم قیله ایدی . آنک دین علمینه کامل بولووی ، کیوملرینک یاخشی بولووی ، ئوزینک ده کورکه کم بولووی اوستینه سید بولووی قوشانچ کشیلرینک محبتن ینک تیز اوزینه طارتا ایدی . ترجمان افندی کشیلر آلدنده آنی فوق العاده تعظیم قیلوی آنک قدرن دخنی آرتدرا ایدی .

محمد افندی کشیلرینک کوزینه تقوا کورنو ایچون صدقهلرینی ئوز قوی ایله آلماینچه ترجمانی غنه آلا ایدی . تونده اوزلری یالغز قالغاچ بولشهلر ایدی .

محمد افندی سردریا و فرغانه ولایتلرینده سیاحت قیلغاچ بدی صوغه کیتدی . آنده بیگرهک الوغ التفاتلر کوردی . حضرت محمد ترلوب کیلسهده آندن آرتق عزت کورمهس ایدی . اول یورگان یرنده سوزی اوتهرک یرده خلقنی اوقوغه دیملی ، اصول جدیدنک فائدهلو بولوون سویلی ایدی . بدن صوده غی اور حالده بارغان اصول جدیده مکتبلرینه جان کروگه سبب بولدی . آنک دلالتی ایله قراتخانلر آچلدی . هر سوزینه آیت و حدیثلردن دلیل کیترگانی ایچون هر بر کشی آلدنده آنک سوزی مقبول ایدی . محمد افندی یدی صودن کیتکانده اوز بیش مک صوم قدر آچقه جیغان ایدی . اول تاشکنند ، مسکاو ، وارشاو ، ویانه آرقلی استانبولغه کیتدی . استانبولده فقیررهک تورک عائلهسندن اوقوموشلی بر قزغه اویله نوب اوز وطنی بولغان « جزائر » گه قایتوب کیتدی .

صابر عبدالمنوف . « پشهک » .

ناشری : « محمد شاکر و محمد ذاکر رامییفلر » .
محرری : رضاء الدین بن فخرالدین .

صورشاشا باشلادی . صورشوب آنک آچمهسز قالوون بورچلی بولوون بلدی . بورچلی بولوون ایشکاجده ئوز یاتیدن آنک بورچن توله وگه تله ون بلدردی . محمد افندی آبدراب توزغانده بو خبرنی ایشتوب قوایوب قبول ایتدی . بوندن صولک محمد افندی ده خاتونغه دقت ایته باشلادی . بونک صوکنده خاتونغه ده مقصود ایشگی آچلغان ایدی . کوب کون ئونمده دی خاتون محمد افندیگه کوکنده گی تله کنی بلدردی . محمد افندی کوب اویلاب تورمیچه وقتلیچه یازاب تورر دیب قبول ایتدی . آزاده نکاح بولوب بولر برگه توربا باشلادیلر . خاتون محمد افندی چن کوکلدن سویه ایدی . حج وقتینه ایرتهرهک بولغان ایچون دخنی بر آی استانبولده قالدیلر . خاتون محمد افندی اوزینک عمرک ایری بلوب بارچه آچمهسن آگا بیردی . کافکازده غی وطننده یاخشی اویلری هم بانکده کوکنه آچمهسی ده بولوون سویلهب حجندن صولک شونده قایتوب راحت یاشولرن نهیته ایدی .

حج وقتی یاقلاغانلقدن بولار سفرگه حاضرلاندیلر . محمد افندی نیچکده بولسه بر حیلله ایله خاتوندن ایرلوب قالونی تلی ایدی . ایندی بو چاقده محمد افندی بر آز تورکچده آگلی باشلاغان ایدی . بر کونتی « بیروت » که کیتوگه حاضرلنوب باراخود بیایتی ایدیلر . باراخود کیتهر کون یتکانده گنه محمد افندی باشپورتی ایسکی بولوب کونصلغه باروب یا کالاتوغه تیوشلگن سلطاو قیلوب قالورغه بولدی . خاتونی شول باراخود ایله بیروت که اوزانوب اوج کوندن صولک اوزی ده آرتلرندن باراچغن سویلهب قالدی . آلا کیتکاج خاتونتی طلاق قیلغانن بلدروب بیروت که خط یازدی . هم اوزینه ضرور قدر آچهنی آلوب قالوب باشقهسن خاتونغه بیبهردی .

۱۳

محمد افندی خاتوندن ایرلغاچ « بخارا » غه سفر قیلوغه حاضرلندی . قاضی کلانغه ، مفتی و بعض مدرسلرگه یرلهچک بوله کلرنی آلدی . آندن صولک اوزاقده ئونمی باطومغه کیتهچک باراخودقه اوطروب کیتدی . آندن کافکاز آرقلی بخاراغه کیتدی . بخاراغه یتکاج تیوشلی کشیلرگه کورشوب هدیهلرن بیردی . بوندن صولک « بخارا » ده محمد افندینگ قدر و اعتباری کوندن کون کوترله

«شورا» اورنبورغره اوده بشه کونده بر مہفقانہ ادبی، فنی و سیاسی مجلہ سردر .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ ОБЛОЖКИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТР. — 20 К ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی : سنهک ۶ صوم . آلتی آیلق ۳ صوم ۳۰ تین .
«وقت» برلن برگه آلوچیلرغه :
سنهک ۱۱ صوم آلتی آیلق ۵ صوم ۹۰ تین در .